

Педагогічні науки

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

**МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ**

**НАУКОВІ ПРАЦІ
МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ**

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

**SCIENTIFIC WORKS
OF INTERREGIONAL ACADEMY
OF PERSONNEL MANAGEMENT**

PEDAGOGICAL SCIENCES

Випуск 2 (61), 2024

Видавничий дім
“Гельветика”
2024

Редакційна колегія

Бахов І.С., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу, ПрАТ ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Україна (головний редактор)

Безверхня Г.В., кандидат наук з фізичного виховання та спорту, професор, професор кафедри фізичної культури, спорту та здоров'я, Луцький національний технічний університет, Україна

Блажко О.А., доктор педагогічних наук, професор, декан природничо-географічного факультету, професор кафедри хімії та методики навчання хімії, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Україна

Бондаренко В.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної фізичної підготовки, Національна академія внутрішніх справ, Україна

Вальчук-Оркуша О.М., доктор габілітований, Факультет географічних і геологічних наук, Університет імені Адама Міцкевича у Познані (Uniwersytet imeni Adama Mickiewicza w Poznaniu), Польща

Василишина Н.М., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов, Національний авіаційний університет, Україна

Герасименко Л.В., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри психології, педагогіки та філософії, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, Україна

Головач Н.В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Україна

Замелюк М.І., кандидат педагогічних наук, викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, Україна

Кисленко Д.П., доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності Навчально-наукового інституту права імені князя Володимира Великого, ПрАТ ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Україна

Костікова І.І., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики англійської мови, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Україна

Кравченко Т.П., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Україна

Кравчук О.В., доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Україна

Марцева Л.А., доктор педагогічних наук, доцент, заступник директора Вінницького регіонального центру оцінювання якості освіти, доцент кафедри комп'ютерної інженерії та кібербезпеки, Державний університет «Житомирська політехніка», Україна

Млинарчук-Соколовська Анна (Anna Młynarczuk-Sokołowska), доктор наук, професор, факультет педагогіки, Білостоцький університет (University of Białystok), Білосток, Польща

Москаленко О.І., доктор педагогічних наук, професор кафедри авіаційних робіт та послуг (англомовний проєкт), Національний авіаційний університет, Україна

Осадченко Т.М., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Україна

Пліско В.І., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й методики фізичного виховання, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, Україна

Побірченко Н.С., доктор педагогічних наук, професор, Державне Вище Професійно-Технічне Училище ім. Вітелона, Польща (голова редакційної ради)

Поліщук Г.В., доктор педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови та методики її викладання, Центральнотернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Україна

Потапчук Т.В., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики дошкільної та спеціальної освіти, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Рибалко П.Ф., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики фізичної культури, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Україна

Рижиков В.С., доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник, Військовий Інститут Київського Національного університету імені Тараса Шевченка, Україна

Даріуш В. Скальські (Dariusz V. Skalski), доктор педагогічних наук, кандидат наук з фізичної культури, інженер, професор, Секція плавання та рятування на воді, Академія Фізичного Виховання та Спорту (Academy of Physical Education and Sports), Польща

Солтик О.О., доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання і спорту, Хмельницький національний університет, Україна

Цибульська В.В., кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання і спортивних дисциплін, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

Чернуха Н.М., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації і соціальної педагогіки, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Затверджено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 8 від 27 червня 2024 року)

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа:

Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 1173 від 11.04.2024 року

DOI: 10.32689/maup.ped

Наукові праці МАУП. Педагогічні науки. 2024. Вип. 2 (61). Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2024. 32 с.

Публікуються статті науковців, які досліджують актуальні проблеми розвитку педагогічних наук. Для науковців, викладачів, студентів та всіх, кого цікавить розвиток педагогічних наук в Україні.

ISSN 2786-7501 (Print)

ISSN 2786-751X (Online)

© Оформлення "Видавничий дім «Гельветика», 2024

ЗМІСТ

Світлана ВІРОТЧЕНКО

ЦИФРОВІЗАЦІЯ В ОСВІТІ: ПОРІВНЯННЯ ПІДХОДІВ УКРАЇНСЬКИХ
І БАЛТІЙСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА ЗАВДАНЬ..... 5

**Юлія ПАРИШКУРА, Олексій НЕСТЕРОВ, Олександр ПІДЛУЖНЯК,
Наталія ІВАНЮТА**

ЗНАННЯ ОСНОВ РАЦІОНАЛЬНОГО ХАРЧУВАННЯ
ДЛЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ.....10

Наталя ТОЛСТОВА, Світлана ІРИГІНА, Олена ЛЄСНІК

ХМАРО-ОРІЄНТОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВОКАЛЬНО-ХОРОВІЙ ПІДГОТОВЦІ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ІННОВАЦІЇ, ПЕРЕВАГИ, НЕДОЛІКИ.....15

Оксана ШЕЛЕВЕР, Ольга СТУПАК, Наталя ПШЕНИЧНА

ВАЖЛИВІСТЬ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.....20

Марина ЯКОВЕНКО

СТУДЕНТСТВО В ПОШУКУ ШЛЯХІВ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ
(СОЦІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ВИМІРУ)..... 24

CONTENTS

Svitlana VIROTCHENKO

DIGITALIZATION IN EDUCATION: COMPARISON
OF APPROACHES OF UKRAINIAN AND BALTIC RESEARCHERS TO THE DEFINITION
AND TASKS.....5

Yuliia PARYSHKURA, Oleksii NESTEROV, Oleksandr PIDLUZHNYAK, Natalia IVANYUTA

KNOWLEDGE OF THE BASICS OF RATIONAL NUTRITION FOR FUTURE SPECIALISTS
IN PHYSICAL CULTURE AND SPORTS.....10

Natalia TOLSTOVA, Svitlana IRUHINA, Olena LIESNIK

CLOUD ORIENTED TECHNOLOGIES IN VOCAL AND CHORAL TRAINING OF HIGHER
EDUCATION STUDENTS: INNOVATIONS, ADVANTAGES, DISADVANTAGES.....15

Oksana SHELEVER, Olga STUPAK, Natalia PSHENYCHNA

THE IMPORTANCE OF DEVELOPING CRITICAL THINKING OF HIGHER EDUCATION
STUDENTS IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION.....20

Maryna YAKOVENKO

STUDENTS IN SEARCH OF SELF-REALIZATION (SOCIOLOGICAL ASPECTS
OF MEASUREMENT).....24

УДК 378.014

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.2.1>**Світлана ВІРОТЧЕНКО**

кандидат філологічних наук, доцент, декан факультету іноземних мов,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,

s.a.virotschenko@karazin.ua

ORCID: 0000-0001-7927-5696

ЦИФРОВІЗАЦІЯ В ОСВІТІ: ПОРІВНЯННЯ ПІДХОДІВ УКРАЇНСЬКИХ І БАЛТІЙСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА ЗАВДАНЬ

У вік цифрових технологій та швидкої трансформації суспільства цифровізація стає не лише стратегічною метою, але й необхідністю для забезпечення ефективного функціонування освітнього простору. Українські та балтійські дослідники розглядають це явище як ключ до сучасного й інноваційного навчання, що підвищує конкурентоспроможність освіти та стимулює індивідуальний розвиток учасників освітнього процесу.

Мета статті полягає в проведенні порівняльного аналізу підходів дослідників з України та країн Балтії до визначення суті цифровізації в освіті й основних завдань реалізації цього процесу в контексті розбудови сучасного освітнього простору.

Методологія. Аналіз, систематизація та теоретичне узагальнення досліджень українських і балтійських дослідників щодо визначення поняття та ролі цифровізації в освіті; порівняння та зіставлення стратегій, підходів і результатів цифровізації в освіті в Україні та країнах Балтії.

Наукова новизна статті полягає в тому, що вперше здійснено систематизацію та порівняння підходів українських і балтійських учених до визначення поняття й основних завдань цифровізації освіти з огляду на технологічні, соціокультурні та стратегічні аспекти цього процесу в контексті створення сучасного освітнього простору.

Висновки. Цифровізація освіти в Україні та країнах Балтії сприймається як шлях до розбудови інноваційного освітнього простору та управління його процесами. Упровадження цифрових ініціатив у сферу освіти відбувається у відповідності до національних стратегій розвитку, що враховують європейські стандарти та рекомендації. Наукові дослідження акцентують на педагогічних аспектах цифровізації, таких як впровадження нових методів навчання й оцінка їх ефективності. Інтеграція цифрових інструментів у навчальний процес сприяє залученню студентів і підвищенню їхньої мотивації, інтересу до навчання. Цифровізація освіти сприяє забезпеченню доступності й якості освіти, розвитку індивідуальних навчальних потреб і зростанню конкурентоспроможності освітніх систем у міжнародному контексті.

Ключові слова: країни Балтії, інновації, освіта, цифровізація, цифрові технології, Україна.

Svitlana VIROTCENKO. DIGITALIZATION IN EDUCATION: COMPARISON OF APPROACHES OF UKRAINIAN AND BALTIC RESEARCHERS TO THE DEFINITION AND TASKS

In the age of digital technology and rapid transformation of society, digitalization is becoming not only a strategic goal, but also a necessity to ensure the effective functioning of the educational space. Ukrainian and Baltic researchers consider this phenomenon as the key to modern and innovative learning, which increases competitiveness of education and stimulates individual development of participants in the educational process.

The purpose of the article is to conduct a comparative analysis of the approaches of researchers from Ukraine and the Baltic States to determine the essence of digitalization in education and the main tasks of implementing this process in the context of development of a modern educational space.

Methodology. Analysis, systematization and theoretical generalization of research by Ukrainian and Baltic scientists on the definition and role of digitalization in education; comparison of strategies, approaches and results of digitalization in education in Ukraine and the Baltic countries.

Scientific novelty. The article systematizes and compares approaches of Ukrainian and Baltic scientists to the definition and main tasks of digitalization of education, taking into account the technological, sociocultural and strategic aspects of this process in the context of creating a modern educational space.

Conclusions. Digitalization of education in Ukraine and the Baltic countries is defined as a path to a modern and innovative education and management of educational processes. Implementation of digital initiatives in the field of education takes place in accordance with national development strategies that take into account European standards and recommendations. Scientific research focuses on the pedagogical aspects of digitalization, such as introduction of new teaching methods and assessment of their effectiveness. Integration of digital tools into the learning process helps to attract students and increases their motivation and interest in learning. Digitalization of education contributes to ensuring accessibility and quality of education, developing individual educational needs and increasing competitiveness of educational systems in the international context.

Key words: Baltic countries, education, digitalization, digital technologies, innovations, Ukraine.

Постановка проблеми. У світлі глобальних технологічних зрушень і соціокультурних викликів цифровізація в освіті стає не

лише метою, але й актуальною необхідністю. Вона розглядається як стратегічний вимір, результат розвитку технологій та збільшення

кількості інновацій. В Україні та країнах Балтії цифрові технології виступають важливим інструментом для забезпечення доступу до освіти в умовах кризових ситуацій, а також для підвищення якості навчання та конкурентоспроможності на світовому ринку освітніх послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українські та балтійські науковці активно досліджують сутність цифровізації й її роль у розвитку сучасного освітнього простору. Вони розглядають цифровізацію як процес широкого впровадження цифрових технологій в освіту, досліджують вплив цифровізації на навчальний процес, розвиток нових цифрових продуктів і послуг, а також формування цифрової компетентності членів суспільства. У працях українських дослідників, таких як О. Анісімова [21], Г. Бородкін [2], І. Іванюк [5], С. Карплюк [8], Л. Карташова [9], О. Корінська [12], І. Кучерак [14], Л. Макаренко [16], Н. Ткачова [20], висвітлено різні аспекти цифрової трансформації в освіті, зокрема вплив цифрових технологій на навчальний процес, розвиток електронних навчальних платформ і формування нових методів навчання й оцінювання. У контексті наукових досліджень українських вчених, крім терміну «цифровізація», також вживається термін «діджиталізація», який вважається синонімом першого, оскільки обидва терміни використовуються для опису процесу технологічного та цифрового розвитку у сфері освіти. Дослідження, проведені балтійськими науковцями М. Баркаускайте [24], Е. Каросієне, Дж. Скернішките [28], А. Чакша [25], І. Фослер [26], присвячені аналізу різноманітних аспектів цифровізації в сфері освіти, зокрема особливостей культурно-педагогічного адаптування до цифрової епохи та розвитку цифрової інфраструктури в балтійському регіоні. Водночас розуміння впливу цифровізації на трансформацію освітнього простору вимагає більш глибокого аналізу та порівняння підходів українських і балтійських науковців до цього питання з метою розширення нашого уявлення про шляхи оптимізації використання цифрових технологій у навчальних програмах і забезпечення ефективного впровадження цифрових інновацій у сфері освіти в країнах Балтії.

Мета статті полягає в проведенні порівняльного аналізу підходів дослідників з України та країн Балтії до визначення суті цифровізації в освіті й основних завдань реалізації цього процесу в контексті розбудови сучасного освітнього простору. Ураховуючи контекстуальні різниці та особливості культурного й освіт-

нього контексту України та країн Балтії, метою дослідження виступає виявлення спільних тенденцій та відмінностей у їхніх поглядах на цифровізацію освітніх процесів.

Методологія. Аналіз, систематизація та теоретичне узагальнення досліджень українських і балтійських дослідників щодо визначення поняття та завдань цифровізації в освіті; порівняння та зіставлення стратегій, підходів і результатів цифровізації в освіті в Україні та країнах Балтії.

Наукова новизна статті полягає в тому, що вперше здійснено систематизацію та порівняння підходів українських і балтійських учених до визначення поняття й основних завдань цифровізації освіти з огляду на технологічні, соціокультурні та стратегічні аспекти цього процесу в контексті створення сучасного освітнього простору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Упровадження цифровізації в Україні стало наслідком впливу двох основних чинників: по-перше, пандемія COVID-19 викликала необхідність негайного адаптування освітнього процесу до умов карантину, що стимулювало активізацію дистанційного навчання, по-друге, російська агресія прискорила потребу розвитку цифрових освітніх ресурсів, щоб забезпечити доступ до освіти в умовах збройного конфлікту.

Українські нормативно-правові документи визначають цифровізацію освіти як процес розвитку інформаційних технологій у закладах освіти, що передбачає використання різноманітних пристроїв, програм і систем для поліпшення комунікації та створення умов для поєднання віртуального та реального навчального середовища. Ця ініціатива спрямована на збільшення ефективності та продуктивності навчального процесу за допомогою цифрових технологій, а також підвищення доступності та гнучкості освіти [17; 18; 22].

Науково-педагогічні дослідження в Україні фокусуються на різноманітних аспектах цифровізації в освіті: розробка принципів і методик використання цифрових технологій у навчальному процесі, формування нової моделі педагога для ефективної цифрової освіти та визначення його компетентностей. Також активно вивчаються механізми створення цифрових навчальних ресурсів, методів їх оцінювання й інструментів контролю навчальних результатів. Крім того, увага зосереджується на розробці методів забезпечення якості навчання й уникнення можливих ризиків, які виникають у зв'язку з цифровою трансформацією [23].

Цифровізація освіти, за визначенням І. Крамаренко, О. Фонарюк і М. Зацерківної, є сучасним інструментом покращення організації навчального процесу та підвищення його ефективності. Вона забезпечує необхідні засоби та технології для безперервного функціонування галузі навіть у мінливих умовах, включаючи зростання вимог до професійних якостей випускників і конкуренцію на ринку праці [13]. Крім того, цифровізація сприяє створенню нових робочих місць, які вимагають сучасних навичок і компетентностей молодих фахівців [3, с. 2].

Українські дослідники також трактують цифровізацію освіти як процес, який включає в себе великий діапазон інтерактивних і мультимедійних засобів, які забезпечують онлайн-комунікацію між усіма учасниками навчального процесу [10]. Науковці підкреслюють, що цифровізація в освіті передбачає використання сучасних технологій з метою формування у здобувачів освіти необхідних навичок для життя в сучасному світі, як-то критичне мислення й аналіз інформації, а також підвищення ефективності навчання за допомогою інтерактивних методів [6]. Важливо зазначити, що впровадження цифрових технологій у навчальний процес забезпечує його модернізацію, сприяючи більшій адаптивності до потреб суспільства, індивідуальному підходу до кожного здобувача освіти та забезпеченню сталості освіти [11]. Крім того, цифровізація у сфері освіти сприяє розвитку індивідуальних навчальних траєкторій студентів, дозволяючи їм самостійно керувати своїм навчанням і долати психологічні бар'єри, що можуть виникати при традиційному навчанні [19]. Також вона стимулює самостійне навчання, пошук корисних ресурсів для зростання особистості та швидке пристосування до мінливої ситуації, забезпечуючи комфортні умови для навчання у власному темпі [7].

На думку А. Малахова та О. Хмельної, цифровізація освіти має на меті удосконалити навчальний процес, забезпечити сучасні стандарти освіти, покращити наукову роботу та задовольнити інформаційні потреби користувачів [15]. Це передбачає розвиток інфраструктури, зміни у законодавстві та підготовку фахівців із цифровими навичками [14], здатних ефективно використовувати цифрові технології у навчальному процесі [1]. Крім того, цифровізація освіти передбачає впровадження якісного програмного забезпечення, що дозволить отримати доступ до освітніх ресурсів і наукових досліджень через різноманітні інформаційні системи й електронні бібліотеки [13, с. 78]. Отже, цифровізація не

просто збільшує технічні можливості, але й змінює цілі, пріоритети, ідеологію й організаційні принципи закладів освіти.

У дослідженні встановлено, що розвиток дискурсу цифровізації в нормативно-правових документах і науково-педагогічній літературі країн Балтії визначений, головним чином, політикою ЄС стосовно формування єдиного цифрового ринку; всі ключові документи ЄС, спрямовані на підтримку цифрового розвитку, були враховані при створенні внутрішніх стратегічних документів. При цьому наукові розвідки сфокусовані здебільшого на практичних аспектах цифровізації, зокрема на аналізі конкретних заходів і стратегій впровадження цифрових технологій у різні сфери. Водночас дослідження питання цифровізації у цих країнах виявляє дефіцит теоретичних праць, які б висвітлили розуміння сутності цього явища в країнах Балтії та стали б основою для подальших практичних досліджень.

У стратегії розвитку Литви до 2030 року та рекомендаціях щодо цифровізації для закладів освіти акцентується значення цифрової трансформації для суспільства, бізнесу та культурного розвитку. Один із ключових аспектів цифровізації в освіті – створення системи навчання впродовж життя, яка ефективно використовує можливості інформаційно-комунікаційних технологій для набуття та розвитку необхідних знань і навичок у контексті мінливого суспільства [29].

Цифровізація в освіті, згідно литовських дослідників, полягає у використанні цифрових інструментів для покращення навчання й оцінювання, а також для навчання студентів цифровим навичкам, що є важливим для їх успішного виходу на ринок праці. Як наслідок, це означає зміну підходів до викладання та навчання, щоб зробити їх більш індивідуалізованими й інтерактивними [28]. Такі зміни стимулюють інтерес до навчання та сприяють досягненню кращих результатів, оскільки цифрові технології поліпшують ефективність процесів, як-то планування навчального матеріалу, аналіз успішності студентів і співпраця між викладачами та студентами [24].

У роботах учених з Латвії висловлюються подібні визначення цифровізації: основний чинник просування сучасного й інноваційного освітнього процесу, який базується на технологічних рішеннях, і без якого сьогодні неможливо уявити конкурентоспроможний заклад освіти. Крім того, швидкий розвиток креативних індустрій підкреслює важливість того, щоб випускники вміли успішно використовувати різноманітні цифрові технології

на ринку праці, які вони мають набути ще під час навчання [30].

Міністр освіти і науки Латвії А. Чакша висловлює думку, що цифровізація освіти робить навчання більш індивідуалізованим, що стимулює мотивацію студентів і підвищує їхній інтерес до навчання. Це також сприяє підвищенню конкурентоспроможності освітньої системи Латвії на світовому ринку освіти. Таким чином, цифровізація освіти в країні сприяє доступності, інклюзивності та гуманізації освітнього процесу [25].

В естонському контексті дискусії про цифрові технології в освіті поняття «цифровізація» означає впровадження цифрових інструментів і платформ в навчальний процес з метою покращення навчання. Це включає використання інтерактивних пристроїв, онлайн-платформ для самостійного навчання, персоналізовані програми для адаптації навчання до індивідуальних потреб здобувачів освіти, цифрове оцінювання й аналіз даних для оптимізації навчального процесу [27]. Крім того, естонські дослідники розглядають «цифровізацію» в освіті як інвестування в технічне обладнання, розробку стра-

тегій та впровадження цифрових навчальних ресурсів і систем управління. Цей процес сприяє не лише створенню нових можливостей для продукування знань, але й розкриває існуючі практики та технології в освіті [30].

Висновки. Проведений аналіз нормативно-правових і науково-педагогічних джерел показав, що в українському та балтійському дискурсі «цифровізація» розглядається як комплексний процес інтеграції передових цифрових технологій у всі аспекти освітнього процесу. Це включає впровадження різноманітних електронних платформ для навчання та комунікації, використання онлайн-курсів, інтерактивних навчальних матеріалів, відеоконференцій та вебінарів, розробку програмного забезпечення для автоматизації освітніх процесів, а також створення електронних ресурсів для дистанційного навчання. Цей процес має на меті підвищення якості та ефективності навчання, створення більш доступного та гнучкого освітнього середовища, активізацію інтерактивності та зацікавленості студентів у процесі навчання, а також оптимізацію використання ресурсів освітніх установ.

Література:

1. Арешонков В. Ю. Цифровізація вищої освіти: виклики та відповіді. *Вісник НАПН України*. 2020. № 2 (2). С. 1–6.
2. Бородкін Г. Модель цифрової компетенції студентів. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2018. Вип. 1. С. 27–41.
3. Буйницька О. П., Варченко-Троценко Л. О., Терлецька Т. С., Настас Д. Л. Модернізація системи електронного навчання університету до потреб учасників освітнього процесу. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету* : електронне наукове фахове видання. 2020. № 9. С. 1–14. <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2020.9.1>
4. Демянчук М., Боднарчук І. Цифровізація освіти як вектор підготовки фахівців XXI століття. *Via Educationis*. 2022. № 4. С. 74–81.
5. Іванюк І. В. Виклики дистанційного навчання в Україні в умовах карантину Covid-19. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2021. № 3 (2). С. 1–4. DOI: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-10-1>
6. Іщенко А. Ю. Національна платформа цифрової освіти як пріоритетний інструмент оновлення вітчизняної освітньої системи. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-05/cyfrova-osvita.pdf>
7. Кан О. Сучасний стан та перспективи розвитку підготовки філологів у закладах вищої освіти України. *Перспективи та інновації науки*. 2021. № 5 (5). С. 345–353. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-5\(5\)-345-353](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-5(5)-345-353)
8. Карплюк С. О. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. *Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку* : методологічний семінар НАПН України. 2019. С. 188–197.
9. Карташова Л., Сорочан Т. Цифрове навчальне середовище наступного покоління: як буде виглядати екосистема навчання після ери LMS. *Інформаційні технології в епрофесійній діяльності* : зб. мат. XIV Всеукр. наук.-практ. конф. Рівне : РВВ РДГУ. 2021. С. 19–22.
10. Колеснікова І. В. Цифровізація освітнього процесу в закладі післядипломної педагогічної освіти. *Науковий часопис Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2020. Вип. 78. С. 117–120.
11. Колеснікова І. В., Орлова О. А. Цифровізація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. *Інноваційна педагогіка. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті*. 2022. Вип. 50. Т. 2. С. 188–191. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/50/part_2/37.pdf

12. Корінська О. О. Підготовка майбутніх перекладачів в умовах цифровізації. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2022. Вип. 1 (349). С. 39–47.
13. Крамаренко І. С., Фонарюк О. В., Зацерківна М. О. Цифровізація освіти – нові виклики та перспективи розвитку. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. № 2 (7). 2022. С. 392–404.
14. Кучерак І. В. Цифровізація та її вплив на освітній простір у контексті формування ключових компетентностей. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22. Т. 2. С. 91–94.
15. Малахов А., Хмельна О. Діджиталізація закладу освіти як ефективна модель управління якістю надання освітніх послуг. *Грааль науки : e-journal*. 2021. №10. С. 396–409. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.19.11.2021.079>
16. Макаренко Л. Л., Певсе А. А. Дидактичний потенціал цифрових технологій у системі професійної підготовки фахівців філологічного профілю. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2022. Вип. 88. С. 140–147.
17. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
18. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція, План, Заходи від 17.01.2018 № 67-р. *Офіційний вісник України*. 2018. № 16. С. 70. Ст. 560, код акта 89147/2018.
19. Сисоєва С. Педагогічні аспекти діджиталізації освіти. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2021. № 4. С. 24–32. URL: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2021.4.3>
20. Ткачов С. І., Ткачова Н. О., Ткачов А. С. Діджиталізація вищої освіти: сутність, переваги та проблеми. *Освіта та педагогічна наука*. 2024. № 1 (185). С. 44–54. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2024-1\(185\)-44-54](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2024-1(185)-44-54).
21. Трансформаційні процеси у суспільній та соціокультурній сферах України : монографія. Анісімова О.М. та ін ; відпов. за вип. Т.М. Яворська. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. 176 с.
22. Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний – 2020»). Концептуальні засади. Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 р. 2016. 90 с. URL: <http://www.rada.gov.ua/uploads/documents/40009.pdf>
23. Цифровізація освіти – імператив часу. *Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні* : монографія / Нац. акад. пед. наук України ; редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О.М. Топузов (заст. голови) ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с.
24. Barkauskaitė, M. Mokymosi motyvacijos atkūrimo prielaidos jaunimo mokykloje. *Pedagogika*. 2021.
25. Digitalizācija – ceļš uz augstākās izglītības konkurētspējas paaugstināšanu. 2024. URL: <https://tsi.lv/lv/digitalizacija-cels-uz-augstakas-izglitibas-konkuretspejas-paaugstinasanu/>
26. Forsler I. Enabling media: Infrastructures, imaginaries and cultural techniques in Swedish and Estonian visual arts education (Doctoral dissertation, Södertörns högskola). 2020.
27. iEducation – Digitaliseerme õppematerjale. <https://iedu.ee/blogi/>
28. Karosienė E., Skerniškytė J. Švietimo skaitmenizavimas. Esamos situacijos Lietuvoje analizė. Vilnius. 2022. URL: <https://data.kurkl.lt/wp-content/uploads/2023/04/Skaitmeninio-svietimo-gaires-esamos-situacijos-analize.pdf>
29. Skaitmeninio švietimo gairės mokykloms. 2022. <https://kurkl.lt/projektai/skaitmeninio-svietimo-gaires>
30. Skolas jauno gadu sāk ar 35 tūkstošiem jaunu datoru. 2024. <https://lvportals.lv/dienaskartiba/358938-skolas-jauno-gadu-sak-ar-35-tukstosiem-jaunu-datoru-2024>

УДК 378.016:664.162.8:[37.091.12:796-051

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.2.2>**Юлія ПАРИШКУРА**

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фізичної культури і спорту,
Державний торговельно-економічний університет,
y.paryshkura@knute.edu.ua
ORCID: 0000-0002-8777-1726

Олексій НЕСТЕРОВ

старший викладач, в.о. завідувача кафедри фізичного виховання і спорту,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного,
oleksii.nesterov@tsatu.edu.ua
ORCID: 0000-0001-5016-6314

Олександр ПІДЛУЖНЯК

старший викладач кафедри фізичного виховання,
Вінницький національний технічний університет,
apidluzhnyak@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7904-3761

Наталія ІВАНЮТА

старший викладач кафедри технологій оздоровлення і спорту,
Національний технічний університет «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
inv080862@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7362-9617

ЗНАННЯ ОСНОВ РАЦІОНАЛЬНОГО ХАРЧУВАННЯ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

Метою даної роботи є актуалізація знань про раціональне харчування для майбутніх фахівців Фізичної культури та спорту у процесі опанування освітнього компонента «Спортивне харчування». Важливими аспектами для здобувачів І рівня вищої освіти є ознайомлення із основними складовими харчових продуктів, їх значенням для здоров'я людини; основами раціонального харчування, особливостями спортивного харчування; впливом харчових добавок на організм і здоров'я людини; захворюваннями, які виникають внаслідок незбалансованого харчування; специфікою харчування атлетів на різних етапах навчально-тренувального процесу та вдосконалення. Де основними завданнями є: визначення місця харчування у спорті та фітнесі; набуття знань про основні положення та завдання спортивного харчування, систему харчування, додаткового харчування, фармакологічних засобів.

Вивчення основ раціонального харчування та особливостей збалансованого харчування атлетів у залежності від рівня тренуваності, класифікації та етапу підготовки є важливим етапом підготовки бакалаврів спеціальності 017 Фізична культура та спорт.

Мета роботи. Узагальнити відомості про основи раціонального харчування для майбутніх фахівців Фізичної культури та спорту, що розширить їх знання у галузі.

Методологія. Теоретичні основи фізіології, біохімії та гігієни харчування. Основи раціонального та збалансованого харчування.

Завдання дослідження. Вивчення літературних джерел і їх аналіз, синтез, узагальнення, актуалізація.

Наукова новизна дослідження полягає у розкритті нагальності питань, що пов'язані із розумінням важливості знань про основи раціонального харчування атлетів та актуалізація цих знань для майбутніх фахівців Фізичної культури і спорту.

Висновки. Раціональне харчування є ключовим елементом для досягнення успіху у спорті та фітнесі. Воно забезпечує енергію для тренувань, сприяє відновленню після фізичного навантаження і покращує загальний фізичний стан та підтримує стан здоров'я атлетів.

Раціон повинен містити оптимальний баланс білків, жирів та вуглеводів. Білки допомагають відновлювати та будувати м'язову тканину, жири забезпечують енергію та живлять клітини, а вуглеводи є головним джерелом палива для мозку та м'язів.

Майбутнім фахівцям Фізичної культури та спорту важливо вміти ретельно планувати раціон перед, під час та після тренування для своїх учнів або клієнтів.

Ключові слова: основи раціонального харчування, знання про раціональне харчування, здобувачі освіти, спортивне харчування, навчання.

Yuliia PARYSHKURA, Oleksii NESTEROV, Oleksandr PIDLUZHNYAK, Natalia IVANYUTA. KNOWLEDGE OF THE BASICS OF RATIONAL NUTRITION FOR FUTURE SPECIALISTS IN PHYSICAL CULTURE AND SPORTS

The work aims to update knowledge about rational nutrition for future specialists in Physical Culture and Sports in the process of mastering the educational component "Sports Nutrition". Important aspects for applicants of the first level of higher education are familiarization with the main components of food products, their importance for human health; the basics of rational nutrition, features of sports nutrition; the effect of food additives on the body and human health; diseases that arise from unbalanced nutrition; the specifics of nutrition of athletes at different stages of the training process and improvement. The main tasks are: determining the place of nutrition in sports and fitness; gaining knowledge of the basic principles and objectives of sports nutrition, nutrition system, additional sports nutrition, and pharmacological agents. Studying the basics of rational nutrition and features of a balanced diet for athletes, depending on the level of training, classification, and stage of training, is an important stage in the training of bachelors majoring in 017 Physical Culture and Sports.

Objective of the work. To summarize information about the basics of rational nutrition for future specialists in physical education and sports, which will expand their knowledge in the field.

Methodology. Theoretical foundations of physiology, biochemistry and nutrition hygiene. Fundamentals of rational and balanced nutrition.

Research task. Study of literary sources and their analysis, synthesis, comparison and contrast, interpretation, generalization, and updating.

The scientific novelty of the study is to reveal the urgency of issues related to understanding the importance of knowledge about the basics of rational nutrition of athletes and the actualization of this knowledge for future specialists in Physical culture and sports.

Conclusions. A healthy diet is key to achieving success in sports and fitness. It provides energy for training, promotes recovery from physical activity, and improves the overall physical condition and health of athletes.

The diet should contain an optimal balance of proteins, fats, and carbohydrates. Proteins help repair and build muscle tissue, fats provide energy and nourish cells, and carbohydrates are the main source of fuel for the brain and muscles.

It is important for future Physical culture and sports professionals to be able to carefully plan a diet before, during, and after training for their students or clients.

Key words: *basics of nutrition, knowledge about nutrition, students, sports nutrition, training, fitness nutrition, sodium nutrition.*

Постановка проблеми та її актуальність. Метою викладання освітнього компонента «Спортивне харчування» для здобувачів I рівня вищої освіти спеціальності Фізична культура та спорт є ознайомлення із основними складовими харчових продуктів, їх значенням для здоров'я людини; основами раціонального харчування, особливостями спортивного харчування; впливом харчових добавок на здоров'я людини; захворюваннями, які виникають внаслідок незбалансованого харчування; специфікою харчування атлетів на різних етапах навчально-тренувального процесу та спортивного вдосконалення.

Серед основних завдань слід зазначити наступні: визначення місця харчування у спорті та фітнесі; набуття знань про основні положення та завдання спортивного харчування, систему харчування, додаткового спортивного харчування та фармакологічних засобів.

Згідно з вимогами освітнього стандарту спеціальності 017 Фізична культура та спорт здобувачі вищої освіти повинні знати:

- основні поняття про харчування, теорії та методики спортивного і раціонального харчування спортсменів;
- основні принципи харчування, їх варіативність застосування та вплив на динаміку фізичних показників розвитку організму;
- основи застосування добавок та різноманіття напоїв і сумішей у раціоні спортсмена;

вміти:

- визначати раціон харчування для основного (базового) обміну речовин та у залежності від фізичної активності та виду спорту;
- визначати уяву про структуру харчової піраміди та важливість мікронутрієнтів у виборі тренувального навантаження;
- визначати уяву про особливості харчування спортсменів у спекотному кліматі, під час змагань, на дистанції та під час відновлення;
- визначати продукти за харчовою цінністю та глікемічним індексом;
- готувати продукти харчування в залежності від підбору білків, жирів, вуглеводів та енергетичної цінності;
- складати режим харчування у залежності від цілей навчально-тренувального процесу [2, 6, 8].

Вивчення основ раціонального харчування та особливостей збалансованого харчування атлетів у залежності від рівня тренуваності, спортивної класифікації та етапу підготовки є важливою частиною підготовки бакалаврів спеціальності 017 Фізична культура та спорт.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Харчування у спорті та фітнесі відіграє таку ж важливу роль, як і тренування, адже регулярні інтенсивні навантаження на організм потребують високої кількості енергії, яка забезпечується споживанням належних нутрієнтів та вітамінів [2, 8]. Особлива увага

має приділятися режиму харчування, адже для оптимального функціонування організму важливо дотримуватися регулярності прийомів їжі та відповідного співвідношення макро- і мікроелементів. Адже, усім відоме правило: «20 % успіху займають тренування, а 80 % – харчування» є справді дійсним [6].

У харчуванні у спорті та фітнесі зазвичай виділяють дві форми:

- базове харчування: орієнтоване на задоволення всіх харчових потреб осіб, які активно займаються спортом або фітнесом, що забезпечує високий рівень здоров'я та працездатності;

- додаткове функціональне харчування, використовується для цілеспрямованого впливу на функції різних органів та систем організму, що допомагає посилити ефекти харчування, включаючи його оздоровчі властивості [1, 7].

Раціональне харчування сприяє поліпшенню стану здоров'я, забезпеченню його оптимального стану, що підвищує імунітет і захищає від несприятливої екологічної ситуації [2, 8].

Мета роботи. Узагальнити відомості про основи раціонального харчування для майбутніх фахівців Фізичної культури та спорту, що розширить їх знання у галузі.

Методологія. Теоретичні основи фізіології, біохімії та гігієни харчування. Основи раціонального та збалансованого харчування.

Завдання дослідження. Вивчення літературних джерел і їх аналіз, синтез, узагальнення, актуалізація.

Наукова новизна дослідження полягає у нагальності питань, що пов'язані із розумінням важливості знань про основи раціонального харчування спортсменів та актуалізація цих знань для майбутніх фахівців Фізичної культури і спорту.

Виклад матеріалу. Дисципліна «Спортивне харчування», як обов'язкова освітня компонента забезпечує оволодіння здобувачами вищої освіти спеціальності 017 Фізична культура та спорт загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання. За відповідною освітньо-професійною програмою: Спортивний менеджмент (освітній ступінь бакалавр) запланована 6 кредитів ЄКТС.

Загальні компетентності, що формуються за освітнім компонентом «Спортивне харчування» забезпечують здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях професійної діяльності фахівця Фізичної культури та спорту; спеціальні компетентності – у здатності зміцнювати стан здоров'я людини шля-

хом використання рухової активності, раціонального харчування та інших чинників здорового способу життя у життєдіяльності та професії; програмні результати навчання – у вмінні застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати результати.

Системою забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015/ISO 9001:2015) Державного торговельно-економічного університету затверджено програму дисципліни, що містить 14 тем. У темі: «Теорія та практика раціонального харчування» розглядаються основи термінологічного апарату та нормативно-законодавчої бази України у сфері безпечності та якості харчових продуктів; теорія збалансованого харчування; теорія оптимального харчування; основні положення теорій харчування, їх аналіз у світлі розвитку науки про харчування; раціональне харчування, його визначення; принципи раціонального харчування: перший принцип раціонального харчування – баланс енергії (основний обмін, специфічно-динамічна дія їжі, витрати енергії на м'язову діяльність); другий принцип раціонального харчування – забезпечення потреби організму в основних нутрієнтах; третій принцип раціонального харчування – режим вживання їжі (регулярність харчування, дробність харчування упродовж доби, максимальне дотримання раціонального співвідношення нутрієнтів при кожному прийомі їжі, фізіологічний розподіл кількості їжі між її споживанням упродовж дня).

У спорті та фітесі важливо ретельно планувати раціон перед, під час та після тренування. Перед тренуванням слід споживати легку їжу, багату вуглеводами, для забезпечення енергії. Під час тренування рекомендується пити воду для утримання оптимального рівня гідратації [6, с. 41]. Після тренування важливо споживати їжу, багату білками та вуглеводами, для відновлення м'язів та енергетичного поповнення.

Для досягнення максимальних результатів, необхідно дотримуватися оптимального режиму харчування. Раціональне розподілення прийому їжі протягом дня допомагає підтримувати стабільний рівень енергії та оптимальну роботу організму атлетів (табл. 1).

Найбільш важлива складова збалансованого харчування осіб, які займаються спортом або фітнесом – це дотримання необхідної харчової цінності раціону. У новачків тренувальні навантаження протягом доби зазвичай менші, ніж у висококваліфікованих атлетів.

Таблиця 1

Приклад раціону харчування на день

Прийом їжі	Меню	Користь
Сніданок	Вівсяна каша з фруктами та медом	Забезпечення енергії на початку дня
Перекус	Грецький йогурт з ягодами	Підтримка здорової флори шлунка
Обід	Куряча грудка з овочами та коричневим рисом	Будівництво та відновлення м'язової тканини
Перекус	Фруктовий салат з горіхами	Постачання вітамінів та мінералів
Вечеря	Тунцевий стейк з овочами на грилі	Висока якість білків для нічного відновлення
Пізній перекус	Банан з мигдальним маслом	Збалансований джерело вуглеводів та здорових жирів

Джерело: Корзун В. Н. Гігієна харчування [6, с. 26]

Відповідно, вони витрачають менше сил та енергії, тому добова норма споживання білків знижується до 1,5–2 г/кг. Незалежно від спеціалізації та рівня підготовленості атлета, білки повинні забезпечувати 17 % від загальної калорійності раціону [5; 8].

Жири у раціоні повинні складатись на 80–85 % з жирів тваринного походження, а решту – рослинні олії. Ненасичені жирні кислоти, які містяться у рослинних оліях, є надзвичайно важливими для атлетів. Особливо важливо забезпечити достатню кількість ненасичених жирних кислот у їхньому раціоні, які зазнають тривалих інтенсивних навантажень, таких як біг на довгі дистанції, спортивна ходьба, велогонки, лижний спорт, функціональні тренування, тощо.

Вуглеводи у раціоні атлетів повинні складатись на 65 % з крохмалю (складні вуглеводи) і на 35 % з простих цукрів (цукор, глюкоза тощо) [3].

Калорійність раціону харчування атлетів зазвичай підбирається індивідуально за масою тіла, зростом та характером навантажень, і кожен вид рухової діяльності має свою специфіку у співвідношенні білків, жирів та вуглеводів. Але незмінними, у свою чергу, є загальні правила режиму харчування у спорті та фітнесі. Розподіляючи калорійність раціону протягом доби, враховують, коли відбувається основне навантаження, зазвичай основні тренування проводяться між сніданком та обідом.

Серед загальних порад денного раціону атлетів слід зазначити:

– Сніданок повинен бути висококалорійним (30–35 %), легкозасвоюваним, багатим на цукри, фосфор, вітамін С та речовини для підтримки нервової системи (варто уникати насичених жирів).

– Обід повинен становити 35–40 % від загальної калорійності та містити тваринні білки (м'ясо), вуглеводи та жири. Під час обіду слід споживати продукти, що повільно засвоюються та багаті на клітковину.

– Вечеря, яка має калорійність 25–30 %, спрямована на відновлення енергії та підготовку до майбутніх навантажень. Вечеря повинна сприяти відновленню білків і запасів вуглеводів [9–10].

Рациональне харчування у спорті та фітнесі визначає успіх тренувань та досягнення цілей фізичної форми, підкреслюючи важливість балансу харчування та індивідуалізації раціону для оптимальних результатів [3; 7]. Відповідно підібране харчування не лише забезпечує необхідну енергію, а й сприяє відновленню організму та підтримує його функціональність [1; 6].

Висновки. Рациональне харчування є ключовим елементом для досягнення успіху у спорті та фітнесі. Воно забезпечує енергію для тренувань, сприяє відновленню після фізичного навантаження і покращує загальний фізичний стан та підтримує стан здоров'я атлетів.

Раціон має містити оптимальний баланс білків, жирів та вуглеводів. Білки сприяють відновлювати та будувати м'язову тканину, жири забезпечують енергію та живлять клітини, а вуглеводи є головним джерелом палива для мозку та м'язів. Майбутнім фахівцям Фізичної культури та спорту важливо вміти ретельно планувати раціон своїх підопічних.

Перспективами подальших досліджень вбачаємо у розкритті знань про калорійність продуктів харчування та енергетичної потреби, цінності продуктів харчування для майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у освітньому компоненті «Спортивне харчування».

Література:

1. Всеукраїнська електронна бібліотека. <http://youalib.com>
2. Зубар Н. М. Основи фізіології та гігієни харчування. <http://westudents.com.ua/knigi/302-osnovi-fzolog-ta-ggni-harchuvannya-zubar-nm.html>
3. Мазаракі А. А., Кравченко М. Ф. та ін. Технологія харчових продуктів функціонального призначення. Навчальний посібник. Київ : КНТЕУ, 2012. 116 с.
4. Міжнародні стандарти харчових продуктів. Codex Alimentarius Standards URL: <http://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/standards>
5. Наукова бібліотека імені М. Максимовича http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=706829
6. Корзун В. Н. Гігієна харчування : підручник. Київ : видавничий центр КНТЕУ, 2003. 236 с.
7. Орлова Н. Я. Фізіологія та біохімія харчування : підручник. Київ : КНТЕУ, 2001. 248 с.
8. Павлоцька Л. Ф., Дуденко Н. В., Левітін Є. Я. Фізіологія харчування. Практикум : навчальний посібник. Суми: Унів. кн., 2016. 151 с.
9. Фітнес-тренер Владислав Литвин. <http://surl.li/lnbmo>
10. Фітнес-тренер Дмитро Глебов. <http://surl.li/lnbld>

УДК 378.016

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.2.3>**Наталя ТОЛСТОВА**

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри вокально-хорової підготовки,
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
tolstova0810@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4802-512X

Світлана ІРИГІНА

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри вокально-хорової підготовки,
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
lavrikos.music@gmail.com
ORCID: 0000-0001-9773-0752

Олена ЛЕСНІК

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри вокально-хорової підготовки,
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
a.lesnik.66@gmail.com
ORCID: 0000-0002-4875-3832

ХМАРО-ОРІЄНТОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВОКАЛЬНО-ХОРОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ІННОВАЦІЇ, ПЕРЕВАГИ, НЕДОЛІКИ

У статті авторами розглядаються питання впровадження використання хмарних технологій у процес вокально-хорової освіти. Увага акцентується на відкритті нових перспектив збагачення форм і методів організації освітнього процесу, а також можливих проблемах, які можуть виникати на цьому шляху. Виконання такого завдання впливає зі світових стандартів у сфері освіти та спрямоване на інтеграцію в глобальний освітній контекст. На цьому етапі розвитку підготовки цілком доцільно включати інформаційно-комунікаційні технології та хмаро-орієнтовані технології у підготовку здобувачів освіти. Це сприяє створенню високоякісного освітнього середовища, що не має географічних обмежень та забезпечує можливість побудови системи електронного навчання.

Мета дослідження: проаналізувати можливості використання хмарних технологій у вокально-хоровій підготовці здобувачів ЗВО.

Методологія дослідження ґрунтується на аналітичному методі через аналіз наукової літератури з проблеми дослідження.

Наукова новизна полягає в дослідженні можливостей впровадження хмарних технологій у процес вокально-хорової підготовки, які відкривають широкі перспективи для застосування інноваційних форм і методів підвищення ефективності освітнього процесу

Висновки. Використання програм для обробки музики на комп'ютері активізує процес навчання, стимулює здобувачів до аранжування хорових творів, виконання творчих завдань та створення нотних записів за допомогою програм для нотації. Це сприяє формуванню хорового репертуару або створенню власних музичних композицій. Завдяки новаторським мережевим технологіям, таким як музичні стрімінгові платформи та сервіси, здобувачі можуть вивчати вокал голосів у хорових партіях, відстежувати прогрес музичних виконавців та їхні творчі досягнення. Дослідження підтверджує важливість розвитку та впровадження хмаро-орієнтованих технологій у вокально-хорову підготовку здобувачів освіти, вказує на необхідність уважного вивчення та врахування переваг та недоліків цього підходу.

Ключові слова: освітній процес, методика навчання, хмарні сервіси, цифрові технології, музична освіта.

Natalia TOLSTOVA, Svitlana IRUHINA, Olena LIESNIK. CLOUD ORIENTED TECHNOLOGIES IN VOCAL AND CHORAL TRAINING OF HIGHER EDUCATION STUDENTS: INNOVATIONS, ADVANTAGES, DISADVANTAGES

In the article, the authors consider the issues of implementing the use of cloud technologies in the process of vocal and choral education. Attention is focused on the opening of new prospects for enriching the forms and methods of organizing the educational process, as well as possible problems that may arise along the way. The fulfillment of this task follows from the world standards in the field of education and is aimed at integration into the global educational context. At this stage of training development, it is quite reasonable to include information and communication technologies and cloud-based technologies in the training of students. This contributes to the creation of a high-quality educational environment that has no geographical restrictions and provides the opportunity to build an e-learning system.

The purpose of the study is to analyze the possibilities of using cloud technologies in the vocal and choral training of university students.

The research methodology is based on the analytical method through the analysis of scientific literature on the research problem.

The scientific novelty is to study the possibilities of introducing cloud technologies into the process of vocal and choral training, which open up wide prospects for the use of innovative forms and methods to improve the efficiency of the educational process.

Conclusions. The use of music processing programs on a computer intensifies the learning process, stimulates students to arrange choral works, perform creative tasks and create music notation using notation programs. This contributes to the formation of a choral repertoire or the creation of their own musical compositions. Thanks to innovative network technologies, such as music streaming platforms and services, students can study the vocalization of voices in choral parts, track the progress of music performers and their creative achievements. The study confirms the importance of the development and implementation of cloud-based technologies in the vocal and choral training of students, indicates the need for careful study and consideration of the advantages and disadvantages of this approach.

Key words: educational process, teaching methods, cloud services, digital technologies, music education.

Основна частина дослідження. Впровадження цифрових технологій істотно змінило освітній процес за останні роки: введення карантинних обмежень, а потім війна російської федерації, розпочата на початку 2022 року проти України, стали серйозними викликами для всіх учасників освітнього процесу, і цифрові технології набули роль ключових інструментів для забезпечення продовження навчання під час цих складних умов. Сучасні засоби освіти, такі як технічні пристрої та комп'ютерне програмне забезпечення, дозволяють підвищити ефективність освітнього процесу.

Варто зазначити, що розвиток систем навчання, орієнтованих на хмари, відповідає вимогам сучасного суспільства і стає ключовим інструментом для впровадження дистанційного та змішаного навчання у закладах освіти. Хмарні сервіси дозволяють здобувачам отримувати доступ до навчальних матеріалів та ресурсів з будь-якого пристрою, підключеного до мережі Інтернет, що робить навчання доступним. Для викладачів хмарні сервіси відкривають можливості для створення, зберігання та спільного використання навчальних ресурсів, тоді як здобувачам вони забезпечують зручний доступ до навчального матеріалу та виконання завдань з будь-якого місця. Хмаро-орієнтовані технології, в контексті вокально-хорової підготовки здобувачів ЗВО, представляють собою інноваційний підхід до використання інформаційних та комунікаційних засобів у освітньому процесі. Застосування музично-комп'ютерних програм стимулює навчання, спонукає здобувачів до аранжування хорових творів, виконання творчих завдань і створення нотних партитур за допомогою комп'ютерних програм-нотаторів для формування хорових або власних музичних репертуарів.

Цифрові технології в освітньому процесі досліджували В. Биков, Л. Карташова, Н. Морзе, О. Овчарук, О. Пінчук, О. Спирін та ін. Аспекти історії хорового співу, вокальної роботи в хорі, елементів хорової звучності й роботи диригента над хоровим твором, розглядали науковці: А. Авдієвський, А. Козир,

О. Коломоєць, В. Краснощоків, П. Ніколаєнко, Т. Овчиннікова, Н. Орлова, К. Пігров, О. Ростовський, П. Чесноков. Принципи вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах дистанційного навчання вивчали Н. Овчаренко, О. Смирна, Т. Пухальський, М. Кузів, В. Кузьмічова та ін. Наше дослідження доповнює ці наукові пошуки та визначає зміст вокально-хорової роботи при використанні хмарних сервісів.

Використання хмаро орієнтованих технологій сприяє підвищенню мотивації до професійної діяльності та формуванню позитивних уявлень про обрані музичні дисципліни та напрями досліджень [1]. Здобувачі також вбачають перспективи використання цих технологій у майбутньому і виявляють ініціативу експериментувати, працювати та застосовувати цифрові інструменти в повсякденному житті. Отже, використання хмаро орієнтованих технологій сприяє підвищенню мотивації майбутніх фахівців до професійної діяльності й формуванню в них уявлень про нові актуальні напрями фахового самовдосконалення й підвищення ефективності власних науково-методичних досліджень [1].

Останніми науковими дослідженнями [3; 5; 9] встановлено, що сучасні хмарні сервіси стали надійним і зручним інструментом для організації освітнього процесу. Вони забезпечують доступ до великих обсягів інформації з будь-якого пристрою, що має доступ до Інтернету. Хмарні сховища не лише дозволяють зберігати дані, але й спільно працювати над ними, здійснюючи зміни та оновлення в реальному часі. Сфера освіти активно використовує хмарні технології для вдосконалення навчання та управління освітнім процесом. Варто відзначити, що на сьогодні існують такі моделі хмарних послуг, як SaaS (Software as a Service), PaaS (Platform as a Service) та IaaS (Infrastructure as a Service), які виявилися ефективними для реалізації індивідуального підходу в освіті, особливо в гібридних та мультихмарних стратегіях [7].

Згідно з даними Absolute Markets Insights, очікується, що зростання використання хмарних послуг в освіті збільшиться на 25,4 % до

2027 року, що свідчить про високий рівень розвитку хмарних технологій та широке їх застосування у вищій освіті. Очікуване збільшення використання хмарних рішень для зменшення витрат, підвищення продуктивності та ефективності відображає потенційні переваги, які ці технології можуть принести освітнім закладам. Деякі з можливих переваг включають зниження витрат на обладнання та інфраструктуру завдяки використанню моделі IaaS, поліпшення доступності до навчальних ресурсів завдяки SaaS-додаткам, а також підвищення ефективності управління освітнім процесом за допомогою PaaS-платформ для розробки та впровадження спеціалізованих програмних рішень [7].

Проаналізувавши ряд наукових досліджень, можна відзначити, що хмаро-орієнтовані технології у вокально-хоровій підготовці здобувачів ЗВО використовуються наступні [1; 3; 9]: Office 365, Google Class, Moodle, Edmodo, Mentimeter тощо. Сервіси відеоконференцій, за допомогою яких організовують спільну роботу дистанційно: Zoom, Skype, Microsoft Teams, JoinMe, Meet, Facebook Messenger та ін. Зокрема, використання комп'ютерних програм, таких як Windows Media Player, Sibelius, Finale або MuseScore, Sound Forge надзвичайно важливі для сучасного здобувача освіти. Тому важливо розглянути ці музичні комп'ютерні програми детальніше. Нотний редактор є програмою, яка дозволяє вводити, редагувати і друкувати нотний текст різної складності, включаючи прості мелодії шкільних пісень або хорові і симфонічні партитури. Ці програми наближають можливості звичайного музиканта до здібностей професіоналів, що робить їх необхідними для композиторів, аранжувальників і диригентів. Найвідоміші програми-нотатори, такі як Finale, Sibelius і MuseScore, дозволяють створювати музику, редагувати нотний текст і зберігати його у різних форматах. Крім того, існують інші програми, такі як Sound Forge, які спеціалізуються на цифровій обробці звуку, та Music Band in a Box, яка дозволяє аранжувати музику в різних стилях і форматах [1; 9; 7]. Зважаючи на викладене, можна стверджувати, що музичні інформаційні технології є невід'ємною частиною освітнього процесу, самостійної роботи та практичних занять з хором. Вони дозволяють розвинути творчий потенціал майбутніх вчителів музичного мистецтва, поліпшити їхні навички та практичний досвід у використанні сучасних засобів навчання, таких як мультимедійні засоби, музичні програми для запису нотації хорових партій, аранжування хорових

творів та створення власної інструментальної музики. Для поліпшення практичного знання музики та навчання нотації у хмарному середовищі можна використовувати спеціальну електронну програму Sibelius [8]. Варто зазначити, що для розвитку вокальної компетентності на дистанційних заняттях важливе використання фізичних вправ, спрямованих на розслаблення співацького апарату, формування правильної співацької постави та застосування вправ без звуку для покращення співацького дихання.

На основі аналізу наукових джерел та в ході педагогічних спостережень нами констатовано наступні перспективи, що відкриваються перед здобувачами освіти завдяки використанню хмарних технологій у вокально-хоровій підготовці [1; 3; 7; 10]:

1. Покращена доступність і гнучкість: хмарні технології дозволяють здобувачам отримувати доступ до освітніх ресурсів і співпрацювати з однолітками з будь-якого місця, де є підключення до Інтернету. Це руйнує географічні бар'єри та дозволяє створювати гнучкіші графіки навчання, роблячи вокально-хорову музичну освіту більш доступною для ширшої аудиторії.

2. Персоналізований досвід навчання: хмарні платформи можуть надавати персоналізований досвід навчання шляхом адаптації вмісту та заходів до індивідуальних потреб і вподобань здобувачів. Цей адаптивний підхід може допомогти навчатися ефективно, неперервно та якісно.

3. Можливості спільного навчання: хмарні інструменти сприяють співпраці між здобувачами, дозволяючи їм обмінюватися записами, надавати відгуки та працювати разом над проектами. Це спільне освітнє середовище може сприяти почуттю спільності, підвищити рівень навчання та мотивацію.

4. Зворотній зв'язок і оцінювання в режимі реального часу: хмарні технології забезпечують зворотний зв'язок і оцінювання в реальному часі, дозволяючи викладачам надавати негайні вказівки та підтримку здобувачам.

5. Доступ до великого сховища ресурсів: хмарні платформи можуть надати доступ до великого сховища освітніх ресурсів, включаючи аудіозаписи, відеозаняття, інтерактивні вправи та інструменти оцінювання. Ця значна кількість ресурсів може збагатити навчальний досвід і надати здобувачам різноманітні перспективи.

6. Хмарні технології можна інтегрувати з іншими освітніми інструментами, такими як системи управління навчанням і віртуальні

аудиторії, для створення цілісного та інтегрованого освітнього середовища. Ця інтеграція може оптимізувати освітній процес і забезпечити більш цілісний досвід навчання.

7. Масштабованість і економічна ефективність: хмарні технології можна масштабувати для розміщення великої кількості користувачів, що робить їх економічно ефективними для закладів освіти. Така масштабованість дозволяє розширювати вокально-хорові музичні освітні програми без значних початкових інвестицій.

8. Хмарні платформи можуть задовольнити різноманітні стилі навчання, пропонуючи різноманітні методи навчання, такі як текст, аудіо, відео та інтерактивні дії. Ця гнучкість може задовольнити потреби різних здобувачів і сприяти інклюзивній освіті.

9. Підготовка до цифрового світу. Хмарні технології все більше переважають на робочому місці та в повсякденному житті, і впроваджуючи хмарні інструменти у вокально-хорову музичну освіту, здобувачі можуть розвинути навички цифрової грамотності, необхідні для успіху в 21 столітті.

10. Хмарні технології можуть сприяти навчанню впродовж життя, надаючи доступ до освітніх ресурсів і можливостей, що виходять за межі традиційної аудиторії, що може спонукати майбутніх фахівців продовжувати вчитися та досліджувати свої музичні інтереси протягом усього життя.

Загалом, використання хмарних технологій у вокально-хоровій підготовці здобувачів ЗВО має потенціал для трансформації процесу навчання, роблячи його більш доступним, персоналізованим, зручним для співпраці та ефективним. Використовуючи ці технології, викладачі можуть надати здобувачам можливість розвивати свої музичні навички та таланти, готуючи їх до успіху в цифровому світі.

Разом з тим, існують і певні виклики використання хмарних технологій у вокально-хоровій підготовці здобувачів вищої освіти, які необхідно вирішити [1–3; 9]:

1. Підключення до Інтернету та доступ до Інтернету: не всі здобувачі освіти мають надійний доступ, що може перешкоджати їх можливості брати участь у навчанні в хмарі. Цей цифровий розрив може посилити існуючу нерівність у доступі до освіти.

2. Конфіденційність і безпека даних: хмарні технології передбачають зберігання та передачу конфіденційних даних, включаючи особисту інформацію та записи виступів здобувачів. Забезпечення конфіденційності та безпеки даних має вирішальне значення для

захисту інформації здобувачів і запобігання несанкціонованому доступу або порушенням.

3. Технічні навички та підтримка: деяким здобувачам і викладачам може не вистачати технічних навичок, необхідних для ефективного використання хмарних технологій. Забезпечення відповідного навчання та підтримки має важливе значення для того, щоб кожен міг отримати користь від цих інструментів.

4. Інтеграція з традиційними методами навчання. Хмарні технології повинні доповнювати та вдосконалювати традиційні методи навчання, а не замінювати їх, тому пошук балансу між навчанням у хмарі та особистим навчанням має вирішальне значення для збереження людського елементу вокально-хорової підготовки.

5. Вартість. Хоча хмарні технології можуть бути економічно ефективними в довгостроковій перспективі, можуть виникнути початкові витрати, пов'язані з впровадженням і підтримкою хмарної інфраструктури. Для того, щоб ці витрати були керованими, необхідні ретельний бюджет і планування.

6. Доступність для здобувачів з обмеженими можливостями. Хмарні технології повинні бути розроблені та впроваджені таким чином, щоб вони були доступні для здобувачів з обмеженими можливостями, зокрема надання альтернативного тексту для аудіо- та відеовмісту, забезпечення сумісності з допоміжними технологіями та пропонування варіантів участі, які не покладаються виключно на візуальні чи звукові підказки.

7. Розробка ефективних методів оцінювання у хмарних середовищах має вирішальне значення для забезпечення того, щоб здобувачі досягали прогресу та досягали своїх навчальних цілей. Це може передбачати адаптацію традиційних методів оцінювання або розробку нових підходів, адаптованих до унікальних характеристик навчання в хмарі.

8. Усунення цифрових факторів, які відволікають увагу. Хмарні технології можуть забезпечити доступ до великої кількості інформації та ресурсів, але вони також можуть бути джерелом відволікань для здобувачів. Педагоги повинні встановити чіткі вказівки та очікування щодо поведінки в Інтернеті, щоб допомогти зосередитися на навчанні та уникати багатозадачності або участі в незв'язаних заняттях.

Ретельно розглядаючи та вирішуючи ці виклики, педагоги можуть ефективно інтегрувати хмарні технології у вокально-хорову музичну освітню практику, максимізуючи

переваги та мінімізуючи потенційні недоліки. Завдяки продуманому впровадженню та постійній підтримці хмарні технології можуть покращити процес навчання, розширити доступ до освіти та підготувати здобувачів до успіху в цифровому світі.

Мета дослідження: проаналізувати можливості використання хмарних технологій у вокально-хоровій підготовці здобувачів ЗВО.

Методологія дослідження ґрунтується на аналітичному методі через аналіз наукової літератури з проблеми дослідження.

Наукова новизна полягає в дослідженні можливостей впровадження хмарних технологій у процес вокально-хорової підготовки, які відкривають широкі перспективи для

застосування інноваційних форм і методів підвищення ефективності освітнього процесу

Висновки та перспективи подальших досліджень. Авторське дослідження було спрямоване на аналіз використання хмарних сервісів у вокально-хоровій підготовці ЗВО. Були встановлені переваги та виклики, пов'язані з розробкою ефективних методів оцінювання у хмарних середовищах, усунення цифрових факторів, які відволікають здобувачів від навчання. У результаті дослідження встановлено, що використання хмарних технологій у музичній освіті відкриває нові можливості для збагачення методів і технологій вокально-хорової освіти майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Література:

1. Кондратова Л. Розвиток педагогічної майстерності вчителів музичного мистецтва засобами цифрових технологій в у мовах неформальної освіти. *Virtus. Scintific Journal*. 2019. Вип. 34. С. 101–105.
2. Кузьмічова В. А Деякі аспекти формування вокальної компетентності майбутніх вчителів музичного мистецтва. *Шляхи розвитку науки в сучасних кризових умовах* : тези доп. II Міжнар. наук.- практ. інтернет-конф., Дніпро, 3-4 черв. 2021 р. С. 319–320.
3. Кушнір К. В. Роль сучасних музично-комп'ютерних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Актуальні питання культурології*. 2017. № 2 (17). С. 258–262.
4. Маковоз О. Методика використання хмарних технологій в освіті. 2017. URL: <https://univd.edu.ua/science-issue/issue/2936>
5. Пухальський Т., Кузів М. Особливості організації дистанційного навчання у вокально-хоровій підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва. *Молодь і ринок*. 2022. № 6 (204). С. 98–104. doi: 10.24919/2308-4634.2022.262374.
6. Рижов О. А., Іванькова Н. А., Андросов О. І. Хмарні технології. Організація інформаційного середовища користувача на базі хмарних технологій MS OFFICE 365. Запоріжжя : ЗДМУ. 2018. 76 с.
7. Семеняко Ю., Фонарюк О., Чорниш Ю. Хмарні технології в змішаному навчанні: перспективи та проблеми. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 50 (2). С. 54–58. doi:10.32782/2663-6085/2022/50.2.40.
8. Смирна О. Ю., Гіголаєва-Юрченко В. О., Давидович Л. В. Основні аспекти формування вокальної компетентності здобувачів вищої освіти спеціальності 025 Музичне мистецтво в умовах дистанційного навчання. *Академічні візії*. 2023. 2 (16).
9. Теряєва Л. Застосування музичних інформаційних технологій при вивченні навчальної дисципліни «Хорове диригування». *Освітологічний дискурс*. 2019. № 1–2. С. 272–285.
10. Lebler D. Popular music pedagogy: peer learning in practice. *Music Education Research*. 2008. № 10 (2). Р. 193–213. doi: 10.1080/14613800802079056

УДК 37.015:37.028:37.018

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.2.4>**Оксана ШЕЛЕВЕР**

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
oksana.shelever@uzhnu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-2200-5382

Ольга СТУПАК

старший викладач кафедри психології, філософії та соціально-гуманітарних дисциплін,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
stupako428@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7846-1489

Наталя ПШЕНИЧНА

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри біології, здоров'я людини та фізичної реабілітації,
Бердянський державний педагогічний університет,
natali122436@gmail.com
ORCID: 0000-0002-0351-4950

ВАЖЛИВІСТЬ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

У статті авторами досліджена необхідність розвитку критичного мислення у здобувачів вищої освіти. Під час аналізу науково-педагогічної літератури було встановлено, що критичне мислення є предметом дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних науковців та педагогів. Особлива увага зосереджена на значенні концепції формування критичного мислення особистості, яка отримала визнання у всьому світі та впроваджується на всіх рівнях освіти. Зазначено, що цифрові технології швидко змінюють суспільство та ринки праці, підкреслюючи важливість критичного мислення для аналізу, оцінки та реагування на нові виклики; перетворюють сучасне суспільство, змінюючи способи комунікації, роботи та навчання. У таких умовах критичне мислення стає надзвичайно важливим для ефективної адаптації та успіху в різних сферах життя.

Мета дослідження: визначення способів та особливостей упровадження технологій розвитку критичного мислення здобувачів вищої освіти в умовах цифровізації.

Методологія дослідження ґрунтується на аналітичному методі через аналіз наукової літератури з проблеми дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає у визначенні важливості розвитку критичного мислення серед здобувачів вищої освіти в умовах цифровізації.

Висновки дослідження. Розвиток критичного мислення сприяє формуванню здатності до наукового пошуку, яка є важливим напрямом у діяльності майбутнього фахівця, його конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг. Використання технологій ставить нові виклики у освіті і відіграє важливу роль у формуванні навичок 21 століття. З часом модель навчання повинна бути модифікована, щоб адаптуватися до цифровізації 21-го століття. Результати дослідження дають підстави для рекомендацій щодо вдосконалення навчальних програм, методів викладання та організації освітнього процесу з метою забезпечення ефективного розвитку критичного мислення у здобувачів.

Ключові слова: освітній процес, критичні навички, здобувачі освіти, цифровізація.

Oksana SHELEVER, Olga STUPAK, Natalia PSHENYCHNA. THE IMPORTANCE OF DEVELOPING CRITICAL THINKING OF HIGHER EDUCATION STUDENTS IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION

The article examines the need to develop critical thinking in higher education students. The analysis of the scientific and pedagogical literature has revealed that critical thinking is the subject of research by both domestic and foreign scholars and teachers. Particular attention is focused on the importance of the concept of forming critical thinking of a personality, which has been recognized worldwide and is being implemented at all levels of education. It is noted that digital technologies are rapidly changing society and labor markets, emphasizing the importance of critical thinking to analyze, evaluate and respond to new challenges; transforming modern society by changing the way we communicate, work and learn. In such conditions, critical thinking becomes extremely important for effective adaptation and success in various spheres of life.

The purpose of the study: to determine the ways and features of the implementation of technologies for the development of critical thinking of higher education students in the context of digitalization.

The research methodology is based on the analytical method through the analysis of scientific literature on the research problem.

The scientific novelty of the study is to determine the importance of developing critical thinking among higher education students in the context of digitalization.

Conclusions of the study. The development of critical thinking contributes to the formation of the ability to scientific research, which is an important area in the activities of the future specialist, his competitiveness in the market of educational services. The use of technology poses new challenges in education and plays an important role in shaping the skills of the 21st century. Over time, the learning model should be modified to adapt to the digitalization of the 21st century. The results of the study provide grounds for recommendations for improving curricula, teaching methods and organization of the educational process to ensure the effective development of critical thinking in students.

Key words: educational process, critical skills, students, digitalization.

Основна частина дослідження. Діяльність у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) суттєво вирізняється сучасними тенденціями розвитку інформаційного суспільства. Сучасні випускники ЗВО володіють всебічним розвитком особистості, вміють знаходити рішення у складних ситуаціях, враховуючи власні знання, та мають потенціал для постійного самовдосконалення. Формування таких якостей відбувається протягом усього періоду навчання, з використанням сучасних технологій та методик, включаючи технології розвитку критичного мислення. Проблема розвитку критичного мислення особливо гостро виникає під час дистанційного, електронного, мобільного та змішаного навчання. Хоча сучасні здобувачі освіти вже мають досвід використання цифрових технологій протягом кількох років, це не означає, що вони автоматично володіють навичками критичного мислення.

Варто відзначити, що закони та принципи розвитку критичного мислення досліджувалися як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями, серед яких В. Біблер, Т. Бізенков, П. Блонський, А. Брушлинський, М. Вертгеймер, Д. Вількеєв, Дж. Гілфорд, І. Ільєсов, З. Калмикова, Т. Хачумян, І. Лернер, О. Лук, О. Матюшкін, М. Махмутов, С. Рубінштейн, Б. Теплов, О. Тихомиров, В. Шубинський та інші. Використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій в освітньому процесі досліджували В. Биков, К. Осадча, Л. Карташова, Н. Морзе, А. Квятковська, О. Овчарук, О. Пінчук, І. Смирнова та ін. В своїх дослідженнях [5], Т. Хачумян зауважує, що використання інформаційних технологій у освітньому процесі сприяє розвитку критичного мислення. Основу її теорії складає побудова інформаційно-педагогічного середовища, де пріоритетними є завдання пошукового та аналітичного характеру, формулювання та перевірка гіпотез, а також створення спеціальних ситуацій для виявлення та виправлення помилок. У своїй монографії М. Починкова визначає критичне мислення як вид мислення особистості, що на основі поєднання логічних, рефлексивних та творчих навичок у процесі самостійного пізнання дійсності дозволяє робити аргументовані оцінки і висновки, приймати обґрунто-

вані рішення, створювати нові ідеї в умовах інформаційної невизначеності й суперечливості [5].

Вміння використовувати знання є ключовим показником у розвитку критичного мислення. Через результати своєї роботи викладач і здобувач можуть оцінити, наскільки якісно вони освоїли матеріал курсу і чи допоможе він їм у вирішенні ситуацій, що виникають у майбутній професійній діяльності. Електронні навчальні ресурси надають всі необхідні можливості для розвитку критичного мислення здобувачів у режимі онлайн.

На заняттях, де використовуються технології критичного мислення, Т. Бандурович виділяє кілька етапів: виклик, осмислення та рефлексія. На етапі виклику здобувачам ставиться завдання вирішити проблему та сформулювати цілі для вивчення матеріалу. Під час етапу осмислення вони усвідомлюють новий матеріал та працюють з інформацією. Заключний етап передбачає рефлексію, під час якої здобувачі оцінюють засвоєний навчальний матеріал і формують власні судження щодо предмета дослідження. Варто зазначити, що етап «рефлексії» є ключовим у процесі заняття (семінару, практичної, лабораторної роботи, лекції) для розвитку критичного мислення, оскільки він передбачає узагальнення та систематизацію вивченого матеріалу, а також осмислення досягнутих змін у діяльності через рефлексію. Під час цього етапу здобувачі проводять самоаналіз та оцінку своєї діяльності, використовуючи самопізнання, щоб зрозуміти особисту важливість отриманих знань та навичок і їх вплив на їх професійну компетентність [1].

Розвиток критичного мислення є одним з основних пріоритетів сучасної освіти, оскільки особа з високим рівнем критичного мислення може самостійно засвоювати знання, перетворюючи освітній процес на свідомий, безперервний та продуктивний. Це є активним та взаємодоповнюючим процесом. Заклади вищої освіти мають значні можливості у цьому напрямку, адже тенденція інформатизації освіти розширює їхні можливості. Головним завданням викладача на сьогодні є вміння комбінування інтерактивних та інформаційно-комунікаційних технологій для

забезпечення розвитку критичного мислення у майбутніх фахівців [2].

У сучасному світі, де інформація доступна у безпрецедентних обсягах, розвиток критичного мислення у здобувачів вищої освіти стає ще важливішим. Цифровізація суспільства призвела до великого зростання кількості інформаційних джерел, що робить складним завдання її перевірки та оцінки. Тому здобувачі повинні мати критичні навички, щоб аналізувати інформацію з різних джерел (включає здатність оцінювати достовірність джерел, виявляти упередження та логічні помилки, а також розпізнавати фейкові новини та дезінформацію); формулювати власні думки та аргументи (критичне мислення передбачає не лише вміння критично оцінювати інформацію, але й уміння формулювати власні думки та аргументи, підкріплені доказами); приймати обґрунтовані рішення (здатність приймати обґрунтовані рішення є ключовим для успіху у будь-якій сфері життя); навчатися протягом життя (у світі, що постійно змінюється, важливо мати навички, які дозволяють вчитися протягом життя, і критичне мислення допомагає здобувачам адаптуватися до нових умов, засвоювати знання та навички, а також бути гнучкими та відкритими до нових ідей).

Проаналізувавши праці науковців, варто зауважити, що розвиток критичного мислення у здобувачів вищої освіти може бути досягнутий різними способами, зокрема:

1. Використання активних методів навчання: активні методи навчання, такі як дискусії, групові проєкти та дослідження, сприяють розвитку критичного мислення, оскільки вони змушують здобувачів аналізувати інформацію, формулювати власні думки та аргументи, а також співпрацювати з іншими [4].

2. Навчання оцінювати інформацію: здобувачі повинні бути навчені оцінювати інформацію з різних джерел, використовуючи такі критерії, як достовірність, релевантність та об'єктивність.

3. Надання можливостей для практики критичного мислення: повинні бути надані можливості для практики критичного мислення у різних контекстах, наприклад, через написання есе, проведення досліджень чи участь у дебатах, конференціях.

4. Створення сприятливої атмосфери для навчання, яка заохочує до вільного мислення, дискусії, що розвиває критичне мислення [3].

Моменти інтеграції критичного мислення в освітній процес можуть бути вирішені на рівні викладачів ЗВО за підтримки керівни-

цтва. Однак, важливо визначити, що роль викладача стає ключовою, оскільки він переходить від ролі наставника до ролі ментора. Викладач допомагає здобувачам у формуванні та розвитку навичок критичного мислення, сприяє їхньому розвитку як особистості і як фахівця, спрямованого на досягнення оптимальної продуктивності у своїй діяльності. Він також створює основу для подальшого саморозвитку майбутніх фахівців.

З деяких пір помітної значимості набуває впровадження скаффолдингу у освітній процес. Скаффолдинг – це гнучкий метод, який можна використовувати у різних навчальних контекстах, і який може бути адаптований до потреб різних здобувачів та може бути використаний для викладання різних освітніх компонент [4].

Доцільно врахувати, що скаффолдинг стає потужним методом у напрямку розвитку навичок критичного мислення, який передбачає надання тимчасової підтримки та керівництва здобувачам. Дозволяє допомогти виконати складні завдання, а потім поступово зменшити цю підтримку, коли вони стають більш самостійними.

На основі аналізу літературних джерел було встановлено, що перевагами скаффолдингу є [2; 4]:

1. Підвищення мотивації та впевненості у собі. Скаффолдинг може допомогти здобувачам, які відчують труднощі з навчанням, відчувати себе більш мотивованими та впевненими у своїх силах, оскільки він дає їм відчуття підтримки та керівництва.

2. Підвищення розуміння та засвоєння матеріалу. Скаффолдинг може допомогти здобувачам краще зрозуміти та засвоїти матеріал, розбиваючи складні завдання на дрібніші та керовані кроки.

3. Розвиток навичок критичного мислення. Заохочує аналізувати інформацію, формулювати власні думки та аргументи, а також вирішувати проблеми.

Прикладами використання скаффолдингу можна зазначити наступні: використання графічних органайзерів, зокрема діаграми та таблиці, які можуть допомогти візуалізувати інформацію та зв'язки між ними; надання шаблонів та підказок; поетапне надання зворотного зв'язку.

Нами було вивчено електронні сервіси, які можуть допомогти здобувачам розвинути навички критичного мислення:

1. Інтерактивні навчальні модулі:

Khan Academy: <https://www.khanacademy.org/login> пропонує безкоштовні онлайн-курси та вправи з різних дисциплін, багато з яких

розроблені для розвитку навичок критичного мислення.

edX: <https://www.edx.org/> – це платформа онлайн-навчання, яка пропонує курси від провідних ЗВО та організацій світу. Деякі з цих курсів спеціально зосереджені на розвитку навичок критичного мислення.

Coursera: <https://www.coursera.org/> – платформа онлайн-навчання, яка пропонує широкий спектр курсів, включаючи курси розвитку критичного мислення.

2. Інструменти для оцінки та аналізу інформації:

Google Scholar: <https://scholar.google.com/> – це пошукова система, яка дозволяє знаходити наукові статті, книги та інші академічні ресурси. Її можна використовувати для пошуку інформації з різних тем та оцінки її достовірності.

Wikipedia: <https://www.wikipedia.org/> – це вільна онлайн-енциклопедія, яка містить інформацію на різні теми. Її можна використовувати для пошуку базової інформації з тими, а потім порівнювати її з іншими джерелами.

FactCheck.org: <https://www.factcheck.org/> – це веб-сайт, який перевіряє факти у новинних статтях та інших публікаціях. Його можна використовувати для оцінки достовірності інформації, яку ви знаходите в Інтернеті.

3. Інструменти для спільного навчання та дискусій:

Google Docs: <https://docs.google.com/> – це онлайн-сервіс для спільного створення та редагування документів. Його можна використовувати для роботи над спільними проектами з одногрупниками, а також для отримання відгуків та пропозицій щодо вашої роботи.

Flipgrid: <https://info.flip.com/en-us/blog/product-updates/flipgrid-updates-timeline.html> –

це платформа для створення коротких відео. Її можна використовувати для запису своїх думок щодо теми заняття, а потім для перегляду та коментування відео інших людей.

Piazza: <https://piazza.com/> – це онлайн-платформа для дискусій, яку можна використовувати для спілкування з одногрупниками та викладачем. Її можна використовувати для обговорення навчальних матеріалів, ставити запитання та отримувати допомогу.

Важливо вибрати сервіси, які відповідають індивідуальним потребам та стилю навчання здобувачів вищої освіти.

Мета дослідження: визначення способів та особливостей упровадження технологій розвитку критичного мислення здобувачів вищої освіти в умовах цифровізації.

Методологія дослідження ґрунтується на аналітичному методі через аналіз наукової літератури з проблеми дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає у визначенні важливості розвитку критичного мислення серед здобувачів вищої освіти в умовах цифровізації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток критичного мислення сприяє формуванню здатності до наукового пошуку, яка є важливим напрямом у діяльності майбутнього фахівця, його конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг. Використання технологій ставить нові виклики у освіті і відіграє важливу роль у формуванні навичок 21 століття. З часом модель навчання повинна бути модифікована, щоб адаптуватися до цифровізації 21-го століття. Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку вбачаємо у дослідженні ефективних педагогічних стратегій та інструментів на розвиток критичного мислення майбутніх фахівців у закладах вищої освіти.

Література:

- Бандурович Т. М. Використання технології критичного мислення як засобу створення творчого мікроклімату на уроці світової літератури. *Освітній інтернет-навігатор : науково-методичний інтернет-журнал*. URL: <http://oin.in.ua/vykorystannya-tehnolohiji-krytychnoho-myslennyyak-zasobu-stvorennya-tvorchoho-mikroklimatu-naurotsi-svitovoji-literatury/>
- Починкова М. Система формування критичного мислення майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки : монографія. Київ : Талком, 2020. 472 с.
- Романова С. Розвиток критичного мислення особистості як проблема сучасної освіти. *Вісник національного авіаційного університету*. 2009. № 2. С. 113–118. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/view/2124/2115>
- Садовніков О., Васильченко В. Формування критичного мислення у здобувачів вищої освіти. *Collection of scientific papers "SCIENTIA"*. 2023. № 3. С. 91–93.
- Хачумян Т. І. Формування критичного мислення студентів вищих навчальних закладів засобами інформаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Хачумян Тетяна Іванівна ; Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г. Сковороди. Х., 2005. 221 с
- Supriyatno Triyo, Samsul Susilawati, Ahdi Hasan. Development of e-learning to improve students' critical thinking ability. *Cyprus Journal of Educational Sciences*. 2020. № 15 (5). P. 1099–1106.

УДК 316:378.6–057.87

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.2.5>**Марина ЯКОВЕНКО**

доктор філософських наук, професор кафедри філософії та суспільних дисциплін,

ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»,

mlyakov07@gmail.com

ORCID: 0009-0006-1595-9048

**СТУДЕНТСТВО В ПОШУКУ ШЛЯХІВ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ
(СОЦІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ВИМІРУ)**

В статті надано аналіз даних соціологічного дослідження, проведеного в травні 2024 року серед студентів Міжрегіональної академії управління персоналом (м. Київ) з метою визначити пошуки шляхів самореалізації студентської молоді.

Назване дослідження було проведено методом роздаткового анкетування серед студентів молодших курсів МАУП, що охоплюють напрями підготовки з технічних, природничих, гуманітарних та соціальних наук. Дослідженню передувало експертне опитування, що надало базу для коментування ряду показників.

Розглянуто ряд чинників, що обумовлюють можливості реалізації зусиль студентів в процесі пошуку шляхів соціально-професійного самоствердження. Серед них висвітлено: фактори впливу на вибір професійної діяльності, спрямування докладання зусиль протягом навчання, попит на соціогуманітарні знання та «м'які навички».

Найбільш впливовими чинниками професійного вибору студентів, що здійснюється в кризових умовах сьогодення визначено особистісні (здібності та мрія про професію) та соціально-вмотивовані (престиж та матеріальний добробут). Самостійні зусилля щодо перспективи розширення соціальної реалізації виявилися сконцентрованими поза межами академії в додатково-освітніх та соціально-активних видах діяльності. Соціогуманітарні знання стверджені студентами як провідні в процесі соціальної реалізації. Soft skills активно набувають освітньої популярності у студентів та мають затребуваність як такі, що розширюють базу удосконалення особистості.

Загалом пошук самореалізації студентської молоді демонструє визначальну значимість освітньої складової цього процесу.

Ключові слова: студентська молодь, соціальна реалізація, соціологічне дослідження, самореалізація, вибір професії, самоактуалізація, соціогуманітарні знання, м'які навички.

**Maryna YAKOVENKO. STUDENTS IN SEARCH OF SELF-REALIZATION
(SOCIOLOGICAL ASPECTS OF MEASUREMENT)**

The article provides an analysis of data from a sociological study conducted in May 2024 among students of the Interregional Academy of Personnel Management (Kyiv) aimed at identifying pathways to self-realization among students.

The study utilized a survey method among first-year students at IAPM. Disciplines in technical, natural, humanitarian, and social sciences were covered. Prior to the study, an expert survey provided a basis for interpreting various indicators.

Were examined several factors that influence students' efforts in the pursuit of socio-professional self-assertion. These include: factors influencing career choice, focus of effort during education, demand for socio-humanitarian knowledge, and soft skills.

Were identified two most influential factors in students' career choices: personal factors (aptitude and career aspirations) and social motivation factors (prestige and financial well-being). Efforts towards social realization were found to be concentrated outside of the academy. Social realization was found to consist of additional education and social activities. Socio-humanitarian knowledge was affirmed by students as vital in the process of social realization. "Soft skills" are gaining educational popularity among students and are in demand as they elevate personal development.

Overall, the search for self-realization among students highlights the significant role of educational components in this process.

Key words: student youth, social realization, sociological study, self-realization, career choice, self-actualization, socio-humanitarian knowledge, soft skills.

Постановка проблеми. Історія становлення та розгортання системи вищої освіти доводить, що студенти є найбільш соціально активною, знаннєво-зацікавленою та інтелектуальною молодіжною спільнотою. Водночас студентська молодь уособлює потенціал розвитку будь-якої країни. Тому зацікавленість до цієї соціальної групи з боку соціологів і науковців інших галузей знань була присутньою завжди.

Особливої уваги дослідження молоді потребують у складні або трансформаційні періоди історії. До таких належить і наша

сьогоденна ситуація, яка відзначається небаченими донині критичними формами буття. Проте кількість емпіричних соціологічних досліджень студентства значно скоротилась. Мало приділяється уваги вивченню інтелектуальних потреб студентської молоді, які впливають на формування її світогляду; потребують оновлення знання щодо мотивацій вибору професії; постають нагальними наміри самореалізації молодих людей тощо. Водночас наукові дискусії, що здійснюються в межах соціогуманітарного знання, збіль-

шати, на наш погляд, ґрунтовність теоретичних засад, якщо будуть спиратися на актуальні показники емпіричних соціологічних студій.

Найбільш виразними з точки зору набуття та прояву певних якостей постають, на наш погляд, студенти молодших курсів, особистість яких вже протягом п'яти років формується за новітніх умов. Гіпотетично їх соціокультурний досвід та особливості існування в інформаційному просторі відмінні від попереднього покоління студентів. Тому важливо розуміти ті зрушення, що відбуваються в запиті на знання та в намірах студентства щодо шляхів їх подальшої самореалізації в умовах нових соціальних реалій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На теренах вітчизняної наукової думки вивчення різних аспектів буття студентства соціологічними засобами відбувається вже майже півтора століття. В останні десятиліття запит на соціологічні дані, які створюють підґрунтя теоретичних засад для широкого спектру наукових знань, лише збільшується. Вони використовуються як в межах соціологічного знання, так і в міждисциплінарних дослідженнях, до яких звертаються і освітяни.

Серед різноманіття представлених розвідок студентської молоді фахівцями з різних регіонів України, можна виділити роботи О.С. Голікова, Ю.В. Заболоцької, Л.А. Ляпіної, М.О. Мінц, І.В. Пака, Т.В. Пилаєва, А.К. Похресника, Л.Г. Сокур'янської, О.О. Стояно, В.В. Терпан, В.С. Чопей, М.Л. Яковенко та інших, які концентрують увагу на стилях життя, життєвих стратегіях, соціокультурних орієнтаціях, академічній культурі, інноваційній активності, конструюванні культурного капіталу тощо, складаючи соціологічний портрет студентства як певної соціокультурної спільноти. В МАУП у 2020 році Т.О. Нельгою було проведено соціологічне дослідження проблем мотивації студентів, яка розглядалася в контексті державної освітньої політики [1]. Ряд представлених напрямів наукового пошуку в аспектах, що стосуються вибору професії, фокусу діяльності в процесі навчання, запити гуманітарних знань та соціальних навичок тощо, є дотичними до нашого дослідження.

Мета статті. Проаналізувати низку емпіричних даних щодо освітніх процесів сьогодення, які висвітлюють пошуки шляхів самореалізації студентської молоді. Представлені дані були отримані в результаті соціологічного дослідження, проведеного в травні 2024 року серед студентів Міжрегіональної академії управління персоналом (м. Київ).

Зазначене дослідження було проведено методом роздаткового анкетування серед студентів першого та другого курсів МАУП таких спеціальностей, як: право, цифрові технології, комп'ютерні науки, стоматологія, фармація, психологія, графічний дизайн, кібербезпека та захист інформації, філологія, що презентують напрями підготовки з технічних, природничих, гуманітарних та соціальних наук. Загалом за квотною вибіркою опитано 116 осіб, з яких 62,9 % жінки, 37,1 % чоловіки. Дослідженню передувало експертне опитування, що надало базу для коментування ряду показників.

Виклад основного матеріалу. Беззаперечним є той факт, що першочергове значення щодо самореалізації особистості молодшої людини має вмотивованість її діяльності. Так, мотивація отримання конкретної спеціальності є підґрунтям майбутнього відношення до навчання та попиту конкретних знань та вмінь молодих людей, що їх надає заклад вищої освіти. Зважаючи на ряд факторів підготовки студентів молодших курсів, що передують вступу до академії, та яка відбувалася здебільшого в умовах дистанційного навчання, звуження та «інформатизації» соціальних контактів, актуалізувалося питання про вплив на вибір студентами конкретної спеціальності.

Серед отриманих нами відповідей щодо факторів впливу на зроблений молодими людьми вибір, найбільших значень набули такі показники, як особисті здібності респондентів та їх мрії про конкретну спеціальність, кожна з яких набрала по 39,7 %. Соціальний престиж професії видався важливим для 32,8 % опитаних. Перспектива матеріального добробуту постала важливою складовою майбутньої професійної підготовки для 30,2 % респондентів. А отже, особистісні (мрія та здібності) та соціальні (престиж професії та пов'язаний з ним матеріальний добробут її носія) показники, що набрали більше 30 %, мають найбільше значення для наших студентів в процесі вибору майбутньої діяльності за фахом.

Постає віддзеркаленням сьогодення, але, водночас, потенційно тривожним показником, установка опитаних студентів на їх подальшу реалізацію за кордоном в якості вже підготовленого фахівця. Так, значна кількість опитаних (27,6 %), зазначили, що обрана ними спеціальність зацікавила їх, оскільки надає можливість такої самореалізації.

Випадковий збіг обставин допоміг визначитися з обраною професією 25,9 % сьогоднішніх студентів, що свідчить про неусвідомленість вибору, та, водночас, є характерним

та психологічно обґрунтованим показником для конкретної вікової групи молоді.

Значної уваги опитані надали референтній групі – відгукам друзів, що вже навчалися за спеціальністю, яка була ними обрана, та рекомендаціям батьків – 17,2 % і 16,4 % відповідно, які є стандартними проявами щодо вікової категорії респондентів. Лише незначна кількість, – 0,9 % – відмітили, що корегували свій вибір, виходячи з матеріальних можливостей сім'ї, що свідчить про відповідність матеріальних можливостей батьків щодо навчання дітей в приватному закладі вищої освіти. Свій варіант, який здебільшого вкладався в смислові засади запропонованих варіантів відповідей вказали 6,9 % респондентів.

Увага до певних видів діяльності, яку приділяють студенти в період навчання в МАУП, демонструє характер спрямування їх особистісного зросту і специфіку соціальної самоактуалізації молодих людей.

Найвищі щаблі у переліку отриманих відповідей щодо надання переваги з точки зору прикладання зусиль та затрат часу в процесі навчання, набули позиції «навчання» (83,6 %) та «спілкуванню з друзями» (70,7 %), що з точки зору соціальної мотивації та вікової психології є характерними та історично незмінними найвищими показниками протягом багаторічної історії досліджень студентства. До соціально вмотивованої позиції отримання знань в межах академії можна доєднати показник «отримання знань/навичок поза ЗВО», що демонструє самовмотивованість студентів, які складають 37 % опитаних.

Надалі показники розподілились наступним чином: «суспільній діяльності» приділяють увагу 20,7 % студентства; «спорту» – 7,8 % (що є відносно невеликим відсотком в умовах суспільства, яке вмотивовує до даної діяльності), та стільки ж у відсотковому значенні набула позиція «пошуку супутника/

супутниці життя», яка відповідає певному соціально-віковому показнику та суспільним установкам сьогодення. Водночас «науковим дослідженням» приділяють увагу – 3,4 %, логічним при цьому є той факт, що кількість студентів, які цікавляться наукою, зростає втричі на другому – відносно першого – курсі.

В межах свого варіанту відповіді «роботі» та «пошуку роботи» приділяють увагу 6,0 % опитаних. На жаль, позицію «волонтерська діяльність» в складних умовах сьогодення обрали лише 2,6 % респондентів, що водночас збігається з відсотковим показником інноваційно-активної молоді, про що ми писали раніше [2].

Вища освіта в нашій країні відзначається тим, що вона протягом десятиліть надавала базові знання з обширного спектру соціально-гуманітарних дисциплін. Останні, в свою чергу, складають світоглядну базу, яка має істотне значення для самоствердження молодої людини у соціумі не тільки в якості фахівця, але й у якості особистості. Тому запит на знання та навички, що їх отримують студенти в процесі студіювання соціогуманітарних знань у період навчання в академії, постають важливими з точки зору розуміння міри значимості останніх для подальшого саморозвитку та соціального просування респондентів.

Студентам було задано ряд питань, що стосувалися ціннісного (вираженого в ступені важливості) відношення щодо необхідності отримання певних знань і навичок. Останні непрямым чином позиціонували певні дисциплінарні зони, що викладаються рядом конкретних соціальних і гуманітарних дисциплін (філософія, психологія, культури та цивілізації світу тощо), та які були сформовані у показниках, найбільш прийнятних для сприйняття студентів.

Так, отримання різнобічних знань про глобальні процеси сучасності (таблиця 1) вважа-

Таблиця 1

Важливість знань про глобальні процеси сучасності

№ з/п	Показники	Важливо, %	Здебільшого важливо, %	Здебільшого не важливо, %	Не важливо, %	Важко відповісти, %
1	Отримання різнобічних знань про глобальні процеси сучасності	45,7	44,8	6,9	–	3,4

Таблиця 2

Важливість формування власного світогляду

№ з/п	Показники	Важливо, %	Здебільшого важливо, %	Здебільшого не важливо, %	Не важливо, %	Важко відповісти, %
2	Формування власного світогляду	77,5	20,6	–	0,9	0,9

ють важливими 45,7 % студентів. Наближену позицію «здебільшого важливо» відмітили 44,8 %. Загалом 95 % опитаних вважають важливими знання про глобальні процеси сучасності. Здебільшого не важливою дану систему знань вважають всього 6,9 % респондентів. Не змогли відповісти 3,4 % респондентів.

Формування власного світогляду (таблиця 2) є важливим для 77,5 % респондентів, а здебільшого важливим – 20,6 %, що загалом складає цінність для 98,1 % опитаних. Категорично не важливим формування світогляду є для невеликої кількості студентів – 0,9 %, такий самий відсоток студентів не змогли відповісти на питання. Позиція «здебільшого не важливо» не була обрана респондентами.

Розвиток аналітичних здібностей (таблиця 3) виявився ствердно важливим для 55,1 %, а здебільшого важливим – 37,0 % респондентів, що складає в комплексі домінантний – 92,1 – відсоток. У той же час сумнівно-негативну позицію «здебільшого не важливо» позначили 4,3 % респондентів, а утруднилися з відповіддю 3,4 % респондентів. Позиція «не важливо» респондентами не була обрана.

Розширення знань про культури світу (таблиця 4) вважають важливими 19,8 % респондентів, а здебільшого важливим – 50,9 % респондентів, що загалом дає більшість (70,7 %) позитивних відповідей. Водночас більше третини – 25,9 %, з яких 20,7 % «здебільшого» та 5,2 % – «категорично», вважають не важливим знанням про полікультурне

розмаїття. Не змогли дати відповідь 4,3 % респондентів.

Отримання наукових знань про закономірності розвитку конкретного суспільства (таблиця 5) категорично важливими вважає значна кількість студентів – 17,2 %, скоріше важливим – 46,6 % респондентів, що демонструє узагальнено-позитивну оцінку 63,8 % опитаних. Здебільшого не важливим показником щодо знань закономірностей розвитку суспільства постали відповіді 26,7 % респондентів, а взагалі не важливим – лише 3,4 %, що складає 30,1 % не важливих в сенсі отримання наукових знань з огляду перспектив самоствердження студентів. Разом з тим 6,0 % респондентів не змогли визначитись з відповіддю.

Здобуття знань у галузі управлінської діяльності (таблиця 6) вважають важливими 37,9 % респондентів, наближену позицію «здебільшого важливо» відзначили 41,4 % респондентів, що узагальненою цифрою складає 79,3 % опитаних. Здебільшого не важливою (13,8 %) та категорично не важливою (7,8 %), – загалом 21,6 % респондентів. Утруднилися з відповіддю невелика кількість студентів – 1,7 %.

На запитання щодо набуття уявлень про наукову діяльність (таблиця 7), відповіді розподілились наступним чином. Так, категорично важливими (22,4 %) та такими, що позитивно-коливаються (44,0 % «здебільшого важливо») виявилися відповіді 66,4 % респондентів. Здебільшого не важливими

Таблиця 3

Важливість розвитку аналітичних здібностей

№ з/п	Показники	Важливо, %	Здебільшого важливо, %	Здебільшого не важливо, %	Не важливо, %	Важко відповісти, %
3	Розвиток аналітичних здібностей	55,1	37,0	4,3	–	3,4

Таблиця 4

Важливість знань про культури світу

№ з/п	Показники	Важливо, %	Здебільшого важливо, %	Здебільшого не важливо, %	Не важливо, %	Важко відповісти, %
4	Розширення знань про культури світу	19,8	50,9	20,7	5,2	4,3

Таблиця 5

Важливість знань про закономірності розвитку суспільства

№ з/п	Показники	Важливо, %	Здебільшого важливо, %	Здебільшого не важливо, %	Не важливо, %	Важко відповісти, %
5	Отримання наукових знань про закономірності розвитку конкретного суспільства	17,2	46,6	26,7	3,4	6,0

Таблиця 6

Важливість знань у галузі управлінської діяльності

№ з/п	Показники	Важливо, %	Здебільшого важливо, %	Здебільшого не важливо, %	Не важливо, %	Важко відповісти, %
6	Здобуття знань у галузі управлінської діяльності	37,9	41,4	13,8	7,8	1,7

Таблиця 7

Важливість уявлень про наукову діяльність

№ з/п	Показники	Важливо, %	Здебільшого важливо, %	Здебільшого не важливо, %	Не важливо, %	Важко відповісти, %
7	Набуття уявлень про наукову діяльність	22,4	44,0	25,9	5,2	3,4

(25,9 %) та зовсім не важливими (5,2 %) означену якість обрали загалом 31,1 % респондентів. Відповіді на запитання утруднилися 3,4 % респондентів.

Набути вмінь сприймати та утверджувати себе як особистість (таблиця 8) виявилось важливим для 79,3 % студентів, а здебільшого важливим – 15,5 % студентів, що в узагальнено-позитивному значенні складає 94,8 % респондентів. Здебільшого не важливим даний показник став лише для 2,6 % опитаних. Водночас респондентів, для яких би постав не важливим даний показник, – не виявилось. Ускладнилися відповіді на дане запитання 0,9 % – не велика кількість респондентів.

Знання історичного коріння свого народу (таблиця 9) вважають важливим 33,6 % студентів, а здебільшого важливим – 41,4 %, що загалом становить 75 % респондентів. Здебільшого не важливими (11,2 %) та абсолютно не важливими (7,8 %) ці набуті знання постають для 19 % респондентів. Утрудненим це питання виявилось для 4,3 % респондентів.

Свій варіант запропонували 6 % опитаних. Ними зазначено важливість отримання гума-

нітарних знань та зроблено зауваження про необхідність більш вимогливого відношення до вивчення фахових предметів.

Таким чином, обраними в якості стверджованих виявилися всі запропоновані до розгляду показники. Слід відмітити, що більше 90 % набрали наступні позиції:

- формування власного світогляду з найбільшим ствердним виміром важливості зазначили 98,1 %, що, одночасно, демонструє найбільший відсоток затребуваних в переліку розглянутих студентами якостей;

- знання про глобальні процеси сучасності 95 % респондентів обрали важливою базою свого соціального ствердження, що є віддзеркаленням світових подій сьогодення, в які безпосередньо та опосередковано включені студенти;

- необхідність знань щодо ствердження себе як особистості відзначили 94,8 % респондентів. Даний великий відсоток є очікуваним з огляду на вік і відповідні йому соціально-психологічні особливості студентів;

- розвитку своїх аналітичних здібностей потребують 92,1 % респондентів. Вочевидь студентство надає даному показнику

Таблиця 8

Важливість сприйняття себе особистістю

№ з/п	Показники	Важливо, %	Здебільшого важливо, %	Здебільшого не важливо, %	Не важливо, %	Важко відповісти, %
8	Вміння сприймати та утверджувати себе як особистість	79,3	15,5	2,6	–	0,9

Таблиця 9

Важливість знань про історичне коріння свого народу

№ з/п	Показники	Важливо, %	Здебільшого важливо, %	Здебільшого не важливо, %	Не важливо, %	Важко відповісти, %
9	Знання історичного коріння свого народу	33,6	41,4	11,2	7,8	4,3

великого значення, оскільки відносить його до інтелектуальної складової особистості.

До значимих, з меншою кількістю відсотків, але такою, що перевищує 50 %, респондентами були віднесені наступні позиції:

- знання в галузі управлінської діяльності як важливі позначили 79,3 % опитаних студентів. Ця позиція видається їм більш зрозумілою в огляді соціального просування;

- знання історичного коріння свого народу обрали важливим показником 75 % респондентів. Дана позиція, що є важливою в умовах мультикультуралізму і, безумовно, актуалізована подіями сьогодення;

- набуття уявлень про наукову діяльність в процесі навчання надали значення 66,4 % студентів молодших курсів, що постало перевищено очікуваним відсотком, оскільки дотичність студентів до наукової діяльності відбувається здебільшого на старших курсах;

- отримання наукових знань про закономірності розвитку конкретного суспільства є важливою складовою гуманітарного знання для 63,8 % респондентів, що можна розглядати як запит на уточнення різноманітної інформації;

- розширення знань про культури світу вважають важливими 50,9 % респондентів, що є очікувано-зростаючим показником в огляді світових подій сьогодення.

Розглянуті дані дослідження демонструють, що студенти потребують соціально-гуманітарних знань, які складають основу формування інтелектуально-світоглядних позицій молодих людей та значно розширюють шляхи їх самореалізації. Твердження респондентів здебільшого формувалися на самоаналізі опанованої картини світу та не спиралися на знання, що їх надають конкретні дисципліни гуманітарного та соціального спрямувань, позиціонуючи відкритість до набуття певної якості особистості.

Паралельно процесу навчання у вищому навчальному закладі (отриманню професійних знань, розширенню світогляду завдяки предметному ряду гуманітарних і соціальних дисциплін тощо), студенти потребують здобуття навичок, які сьогодні стають все більш популярними. Це так звані *soft skills* («м'які навички»), володіння якими має велике значення в процесі соціального самоствердження та соціального просування молоді людини. Серед потреб здобуття певних навичок студенти позначили наступні (надаємо по низхідній): володіння собою у кризових ситуаціях (стресостійкість) – 67,2 %, вміння слухати та підтримувати бесіду (комунікабельність) та вміння публічно

виступати (ораторське мистецтво) – 63,8 % кожна з позицій, здатність самотивації до навчання – 45,7 %, знання ділового етикету (культура спілкування) – 43,1 %, вміння подавати інформацію про свої напрацювання (селф-брендинг) – 41,1 %, вміння керувати часом (тайм менеджмент) – 40,5 %, вміння працювати у команді – 32,8 %, свій варіант – узагальнено-ідеалізований («покращувати себе, щоб ставати кращим, ніж є зараз») позначили – 0,9 %.

Треба зазначити, що формування *soft skills* тісно пов'язані з гуманітарною складовою теоретико-прикладних засад (психологія, соціологія, етика ділового спілкування тощо), що лише посилює значимість соціальної та гуманітарної освіти і стверджує затребуваність вищезгаданих умінь в умовах буття та комунікації сучасних спільнот. *Soft skills* затребувані як такі, що розширюють базу вдосконалення особистості та впливають на потенційні можливості самореалізації студентства.

Висновки та перспективи досліджень. Таким чином, процес самореалізації студентської молоді, що відбувається у комплексі різноманітних обставин сьогодення, демонструє визначальну значимість освітньої складової. Водночас вагомими тут є мотиваційні установки, з якими студенти входять до академії з метою опанування конкретної професії.

В процесі перебування у вищому навчальному закладі, увага до певних видів діяльності студентів молодших курсів традиційно більшою мірою сконцентрована на навчанні та спілкуванні. Водночас, зростає кількість студентів, які отримують персоніфіковано відібрані знання поза академією, розширюючи тим самим можливості соціальної та професійної реалізації.

На наш погляд, дискусійні питання відносно того, чи необхідно надавати знання з соціогуманітарних дисциплін, що десятиліттями точаться у вітчизняній науковій думці, яка спирається на зразки професійно-сегментованої освіти, студенти спростували. Ними визначено важливість певних соціальних та гуманітарних аспектів знань для подальшого їх використання в особистісному становленні. Активно набувають освітньої популярності у студентів і *soft skills*, постаючи допоміжними щодо діяльності закладу вищої освіти. А їх затребуваність у респондентів лише посилює значення гуманітарної складової освіти у процесі пошуку шляхів самореалізації студентства.

В цілому, тенденції самореалізації наших студентів змінюються. Це відображається, насамперед, в розширенні фахового спектру прикладання зусиль через опанування декількох освіт та установці на ймовірніше втілення професійних або позапрофесійних навичок за межами країни.

Наведені у статті дані проведеного в МАУП соціологічного дослідження можуть слугувати допоміжними елементами науково-педагогічного аналізу та основою подальших досліджень в аспекті пошуку шляхів самореалізації студентської молоді.

Література:

1. Нельга, Тетяна. Проблеми мотивації студентів у призмі державної освітньої політики (соціологічний аналіз). *Наукові праці МАУП. Політичні науки та публічне управління*. Вип. 1 (59). Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2020. С. 42–46.
2. Яковенко, Марина. Формування інноваційної активності студентства (прикладний аспект). *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. Вип. № 1. Київ : Інститут соціології НАН України, 2002. С. 153–166.

НОТАТКИ

Наукове видання

**НАУКОВІ ПРАЦІ
МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ**

Випуск 2 (61), 2024

Видання виходить 6 разів на рік

Коректор *Я. І. Вишнякова*
Комп'ютерне верстання *Ю. С. Семенченко*

Підписано до друку 28.06.2024 р.
Формат 60×84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 3,72.
Наклад 100 прим. Замовлення № 0724/513

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.